

TEISMINĖS MEDIACIJOS LIETUVOJE RAIDA IR GALIMOS TOBULINIMO KRYPTYS: TEISĖJŲ POŽIŪRIO TYRIMAS

Natalija Kaminskiėnė

Mykolo Romerio universiteto Teisės mokykla
Privatinės teisės institutas
Elektroninis paštas n.kaminskiene@mruni.eu

Agnė Tvaronaviėienė

Mykolo Romerio universiteto Teisės mokykla
Viešosios teisės institutas
Elektroninis paštas a.tvaronaviciene@mruni.eu

Irena Žemaitaitytė

Mykolo Romerio universiteto Žmogaus ir visuomenės studijų fakultetas
Edukologijos ir socialinio darbo institutas
Elektroninis paštas irene@mruni.eu

Pateikta 2023 m. balandžio 28 d., parengta spaudai 2023 m. gegužės 22 d.

DOI: 10.13165/JUR-23-30-1-10

Santrauka. *Teisminė mediacija Lietuvoje taikoma jau daugiau nei penkiolika metų. Per šį laikotarpį šio alternatyvaus ginčų sprendimo būdo taikymo Lietuvoje modelis nuolat keitėsi ir susidūrė su įvairiais iššūkiais. Nuo teisėjų modelio iki rinkos modelio ir atvirkštinė transformacija rodo tai, kad šis institutas vis dar vystosi. Straipsnio tikslas – įvertinti esamą teisminės mediacijos Lietuvoje situaciją ir, remiantis teisėjų požiūriu, nustatyti galimas šiuo metu taikomo modelio tobulinimo kryptis. Siekiant šio tikslo vadovautasi šiuo metu taikomo Lietuvoje teisminės mediacijos modelio teisine*

struktūra, statistiniais duomenimis apie šio alternatyvaus ginčo sprendimo teismuose būdo taikymo praktiką ir buvo siekiama išsiaiškinti teisėjų, kaip šio proceso dažniausių iniciatorių ir jame mediatorių paslaugas teikiančių subjektų, požiūrį į teisminę mediaciją ir jų turimą viziją dėl šio instituto tolimesnio vystymosi perspektyvų. Straipsnyje glaustai aptariama teisminės mediacijos Lietuvoje istorinė raida, apibūrinamas esamas teisminės mediacijos civiliniame procese modelis ir jo ypatumai, pateikiami empirinio teisėjų nuomonės ir požiūrio į teisminę mediaciją tyrimo rezultatai, taip pat apibendrinimai. Empirinis tyrimas buvo atliktas derinant tarpusavyje kiekybinį (teisėjų ir teisėjų teismo mediatorių apklausa) ir kokybinį (teisėjų ir teisėjų teismo mediatorių sutelktųjų (focus) grupių diskusijų) tyrimų metodus. Konstatuotina, kad teisminės mediacijos institutas Lietuvoje, siekiant jo tvarumo ir sėkmingos tolimesnės taikymo praktikos, teisėjų požiūriu, galėtų būti tobulinamas daugiau dėmesio skiriant tolimesniam jo viešinimui, teisėjų teismo mediatorių darbo sąlygų gerinimui, teismo mediatorių teisėjų motyvacinės sistemos apsvaistymui. Šio tyrimo rezultatai sukuria prielaidas tolimesniems tyrimams, nukreiptiems į teisminės mediacijos teisinio reguliavimo tobulinimą.

Reikšminiai žodžiai: teisminė mediacija, civilinis procesas, teismo mediatorius, teisėjas, alternatyvus ginčų sprendimas.

Įvadas

Taikesnis civilinių ginčų sprendimas jau keletą dešimtmečių išlieka vienu iš Lietuvos Respublikos viešosios politikos teisingumo srityje įgyvendinimo prioritetų¹. Mediacija, kaip alternatyvus ginčų sprendimo būdas, kurį taikant besiginčijantiems asmenims susitarti dėl abipusiai priimtino sprendimo padeda nešališkas mediatorius, pirmą kartą Lietuvos teisinėje sistemoje pradėtas taikyti savo teismine forma. Teisminė mediacija, kuri 2005 m. pradėta taikyti Vilniaus apylinkės 2 teisme kaip bandomasis projektas², per kelerius metus evoliucionavo į alternatyvą teismui, kuri prieinama visoms civilinių ginčų šalims visuose Lietuvos Respublikos teismuose. Nuo 2008 m., kai buvo priimtas Civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymas³, paraleliai Lietuvoje pradėjo vystytis ir neteisminė mediacija. Iki šiol aukščiausią savo taikymo tašką neteisminė mediacija pasiekė 2020 m. sausio 1 d. įsigaliojus Mediacijos įstaty-

- 1 Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos aštuonioliktosios Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plano 8.3.6. punkte kalbama apie privalomosios mediacijos plėtrą („Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. kovo 10 d. nutarimas Nr. 155 „Dėl aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plano patvirtinimo“, TAR, 2021-03-17, Nr. 5318).
- 2 „Teismų tarybos 2005 m. gegužės 20 d. nutarimas Nr. 13 P – 348 „Dėl bandomojo teisminės mediacijos projekto“, žiūrėta 2023 m. balandžio 21 d., <https://www.teismai.lt/data/public/uploads/2005/05/20050520-348.doc>.
- 3 „Lietuvos Respublikos civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymas“, *Valstybės žinios*, 2008-07-31, Nr. 87-3462.

mo⁴ nuostatomis, numatančioms privalomąjį mediacijos taikymą šeimos ginčiuose, sprendžiamuose ginčo teisenai. Mediacijos privalomumas per trumpą laiką žymiai padidino šeimos ginčų mediacijos procesų skaičių, padėjo savarankiškai mediatoriaus profesijai įsitvirtinti greta kitų su ginčų sprendimu susijusių profesijų ir iš dalies nustelbė teisminę mediaciją, kuri iki šiol išliko iš esmės savanoriška ir labai priklausoma nuo teisėjų iniciatyvumo, kantrybės ir noro skatinti ginčo šalis tartis taikiai.

Esama situacija praktikoje, kai kelerius metus iš eilės teisminės mediacijos procesų skaičius išlieka iš esmės toks pats, o neteisminė mediacija dėl privalomumo šeimos ginčiuose labai sparčiai vystosi, paskatino autorens nuodugniau pažvelgti į esamą teisminės mediacijos situaciją, išsiaiškinti šiuolaikinius jos iššūkius ir svarbiausių jos taikymą skatinančių subjektų – teisėjų – požiūrį į ją ir jos vystymosi perspektyvas. Taigi, tyrimo objektas – teisėjų požiūris į teisminę mediaciją ir jos vystymosi galimybes.

Straipsnio tikslas – įvertinti esamą teisminės mediacijos Lietuvoje situaciją ir nustatyti, kokias galimas šiuo metu taikomo modelio tobulinimo kryptis mato teisėjai. Siekiant šio tikslo vadovautasi šiuo metu taikomo Lietuvoje teisminės mediacijos modelio teisine struktūra, statistiniais duomenimis apie šio alternatyvaus ginčo sprendimo teismuose būdo taikymo praktiką, aiškinamasi teisėjų, kaip šio proceso dažniausių iniciatorių ir jame mediatorių paslaugas teikiančių subjektų, požiūrį į teisminę mediaciją ir jų viziją dėl šio instituto tolimesnio vystymosi. Straipsnyje glaustai aptariama teisminės mediacijos Lietuvoje istorinė raida, apibrėžiamas esamas teisminės mediacijos civiliniame procese modelis ir jo ypatumai, pateikiami empirinio teisėjų nuomonės ir požiūrio į teisminę mediaciją tyrimo rezultatai, suformuluojami apibendrinimai. Empirinis tyrimas buvo atliktas derinant tarpusavyje kiekybinį (teisėjų ir teisėjų teismo mediatorių apklausa) ir kokybinį (teisėjų ir teisėjų teismo mediatorių sutelktųjų (*focus*) grupių diskusijų) tyrimų metodus.

Atkreipiamas dėmesys į tai, kad nuo 2019 m. Lietuvoje teisminė mediacija taikoma ir administracinėje teisenoje⁵. Vis dėlto, atsižvelgiant į administracinių ginčų taikaus sprendimo specifiškumą, šiame straipsnyje apsiribojama teisminės mediacijos civiliniame procese tyrimu, o šio instituto įgyvendinimo problemikos administraciniuose ginčiuose tyrimai paliekami ateičiai. Tyrimu nesiekama pateikti konkrečių teisminės mediacijos teisinio reguliavimo tobulinimo pasiūlymų, nes, norint tai atlikti, būtina įvertinti ne tik teisėjų, bet ir kitų susijusių subjektų požiūrį, valstybės viešąją politiką teisingumo vykdymo srityje, finansines galimybes ir kitus veiksnius. Tai taip pat paliekama ateities moksliniam tyrimams.

Teisminės mediacijos Lietuvoje tema iki šiol buvo analizuota net keliuose lietuvių mokslininkų darbuose. Svarbius mokslinius tyrimus teisminės mediacijos srityje

4 Iki 2019 m. sausio 1 d. šis įstatymas vadinosi Lietuvos Respublikos civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymas. „Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinio proceso kodeksas“, *Valstybės žinios*, 2002-04-06, Nr. 36-1340.

5 Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 79¹ str. „Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas“, *Valstybės žinios*, 1999-02-03, Nr. 13-308.

vykdė Natalija Kaminskienė⁶, Vigita Vėbraitė⁷, Ieva Saudargaitė⁸, Jolanta Sondaitė ir Sandra Molė⁹ ir keletas kitų Lietuvos mokslininkų. Vis dėlto daug iki šiol publikuotų mokslo darbų dalinai jau yra praradę savo aktualumą dėl teisinio reguliavimo ir socialinių pokyčių analizuojamoje srityje arba gali būti iš esmės papildyti naujais teisminės mediacijos tyrimų pūjūvais ir nauja metodologija. Šio straipsnio mokslinis naujumas grindžiamas tuo, kad iki šiol nebuvo sistemaiškai įvertinta teisminės mediacijos situacija dėmesį skiriant tiek teisiniams, tiek ir sociologiniams tiriamo reiškinio aspektams ir kompleksiskai išanalizuojant ne tik objektyvius statistinius duomenis, bet ir teisėjų bei teisėjų teismo mediatorių požiūrį į teisminę mediaciją ir jos ateitį Lietuvoje¹⁰.

1. Istorinė teisminės mediacijos Lietuvoje raida ir esamas modelis

Teisminės mediacijos istorinis kelias Lietuvoje skaičiuoja antrąjį dešimtmetį. Šis kelias prasidėjo nuo idėjų paieškų ir bandymų. Mintis pradėti taikyti mediaciją Lietuvos teismuose, remiantis Kanados Kvebeko valstijos teisminės mediacijos modeliu, kilo dar 2003 m. Iki tol Lietuvoje istoriškai buvo susiklostęs didelį autoritetą visuomenėje turinčio teismo ir teisėjo įvaizdis. Todėl neatsitiktinai būtent teisėjo siūlymas bylos šalims apsvarstyti susitaikymo ir mediacijos galimybes buvo ir iš esmės yra iki šiol itin stipriai šalis susitaikyti motyvuojantis veiksnys. Vėliau lietuviškasis teisminės mediacijos modelis absorbavo kai kuriuos tokių valstybių kaip JAV, Norvegija, Didžioji Britanija teisminės mediacijos modelių elementus. Pradinis susidomėjimas teismine mediacija peraugo į Bandomąją teisminės mediacijos projektą, kurio pirmasis etapas vyko nuo 2005 m. gegužės 20 d. iki 2007 m. sausio 25 d. Vilniaus m. 2 apylinkės teisme¹¹. 2007 m. sausio 26 d. Bandomasis teisminės mediacijos projekto

-
- 6 Natalija Kaminskienė, „Teisminė mediacija Lietuvoje. Quo vadis?“, *Socialinis darbas* 9, 1 (2010): 54–63, <https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/11758/947-1777-1-SM.pdf?sequence=1>.
  - 7 Vigita Vėbraitė, „Šalių sutaikymas civiliniame procese“ (daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2009), <http://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:1811005/datastreams/MAIN/content>.
  - 8 Ieva Saudargaitė, „Judicial Mediation in Civil Disputes in Lithuania“ (daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2015), <https://repository.mruni.eu/handle/007/14386>.
  - 9 *Ibid.*
  - 10 Atkreiptinas dėmesys į tai, kad šio straipsnio autorės kartu su bendraautore M. Cudowska 2021 m. publikavo straipsnį anglų kalba, kuris nors ir iš dalies rėmėsi to paties empirinio tyrimo duomenimis, tačiau buvo labiau orientuotas į platesnę tarptautinę ginčų sprendimo praktikų auditoriją, jame buvo pristatoma ne tik Lietuva, bet ir Lenkijos teisminės mediacijos patirtis (Agnė Tvaronavičienė, et al. „Towards More Sustainable Dispute Resolution in Courts: Empirical Study on Challenges of the Court-Connected Mediation in Lithuania“, *Entrepreneurship and Sustainability Issues* 8, 3 (2021): 633–653, [http://doi.org/10.9770/jesi.2021.8.3\(40\)](http://doi.org/10.9770/jesi.2021.8.3(40))). O šis straipsnis yra skirtas Lietuvos ginčų sprendimo ekspertams, jame analizuojama išskirtinai Lietuvos teisminės mediacijos raida ir tolimesnės vystymosi tendencijos, pateikiami ir iki šiol nepublikuoti empirinio tyrimo rezultatai, taip pat aktualūs straipsnio publikavimo laikui statistiniai duomenys.
  - 11 „Teismų tarybos 2005 m. gegužės 20 d. nutarimas Nr. 13 P-348 „Dėl bandomojo teisminės mediacijos projekto“, *supra note*, 2.

įgyvendinimas buvo išplėstas ir šis taikus ginčų sprendimo būdas pradėtas taikyti Lietuvos apeliaciniame teisme, Vilniaus miesto 3 apylinkės teisme, Kaišiadorių rajono apylinkės teisme ir kituose teismuose, kurie buvo pasirengę vykdyti teisminę mediaciją¹². Bandomojo teisminės mediacijos projekto pagrindiniai tikslai buvo sudaryti sąlygas šalims civiliniame procese veiksmingiau pasiekti socialinę taiką, paskatinti atkuriamojo teisingumo plėtrą Lietuvoje, įvertinti teisminės mediacijos priimtinumą Lietuvos visuomenėje, spartinti bylų nagrinėjimo procesą, didinti ginčų sprendimo efektyvumą¹³ ir netiesiogiai skatinti neteisminės mediacijos plėtrą. Teisminei mediacijai Lietuvoje reikėjo įveikti pradinį skeptiškumą ir kritiką, kad teisėjai turi vykdyti savo pagrindinę funkciją – teisingumą, o ne padėti šalims derėtis ir susitarti, atremti teiginius, kad mediacijai teisme nėra vietos. Kadangi pirminiai Bandomojo teisminės mediacijos projekto rezultatai buvo teigiami – daugėjo teisminių mediacijų, kurios buvo sėkmingai užbaiginėjamos taikos sutartimis, plėtėsi teismo mediatorių sąrašas, – ir bendrai civilinėse bylose padaugėjo taikių susitarimų. Jau po kelerių metų bandomuoju projektu išpopuliarinta teisminė mediacija virto nors ir ne tokiu dažnu, bet nuolatiniu reiškiniu visuose Lietuvos teismuose¹⁴.

Teisminės mediacijos Lietuvoje modelis pirmą kartą mokslinėje doktrinoje buvo išanalizuotas N. Kaminskienės 2010 m.¹⁵. Nuo to laiko šis modelis buvo tobulinamas ieškant vis efektyvesnio teisminės mediacijos taikymo Lietuvos teismuose. Kaip jau buvo minėta, pradinis teisminės mediacijos Lietuvoje modelis buvo grindžiamas sėkminga Kanados Kvebeko provincijos teismų patirtimi ir turėjo nemažai bendrybių su šioje užjūrio valstybėje išvirtinusia praktika. Lietuviškasis modelis pasižymėjo tuo, kad teisminės mediacijos procedūra buvo taikoma laisva šalių valia, t. y. ginčo šalių prašymu arba pasiūlius bylą nagrinėjančiam teisėjui, tačiau tik ginčo šalims sutikus. Ji buvo šalims nemokama. Ir Lietuvoje, ir Kanados Kvebeko provincijoje buvo numatyta, kad teisminę mediaciją atlieka teismo paskirtas teismo mediatorius, įrašytas į teismo mediatorių sąrašą – paprastai teisėjas arba kitas teismo personalo atstovas. Nepavykus ginčo išspręsti teisminės mediacijos būdu, byla grįždavo į teisminę bylos nagrinėjimo stadiją ir ją nagrinėdavo kitas paskirtas teisėjas, t. y. ne tas pats, kuris atliko teismo mediatoriaus funkciją. Analogiškai lietuviškajame ir kanadiškajame modeliuose buvo reglamentuota privačių mediatoriaus ir kiekvienos iš ginčo šalių atskirų susitikimų galimybė, teisminėje mediacijoje galinčių dalyvauti asmenų apibrėžtis, konfidencialumo principas. Pradinį teisminės mediacijos Lietuvoje mode-

12 „Teisėjų tarybos 2007 m. sausio 26 d. nutarimas Nr. 13 P-15 „Dėl bandomojo teisminės mediacijos projekto tęsimo“, žiūrėta 2023 m. balandžio 21 d., <https://www.teismai.lt/data/public/uploads/2007/01/20070126-15.doc>.

13 „Teismų tarybos 2005 m. gegužės 20 d. nutarimas Nr. 13 P-348 „Dėl bandomojo teisminės mediacijos projekto“, *supra note*, 2.

14 „Teisėjų tarybos 2014 m. rugsėjo 26 d. nutarimas Nr. 13P-122-(7.1.2) „Dėl teisminės mediacijos taisyklių patvirtinimo“, TAR, 2014-10-06, Nr. 13707.

15 Kaminskienė, *supra note*, 6: 54–63.

lį galima vadinti *teisėjų* teisminės mediacijos modeliu, kadangi teismas kontroliavo ir savo patalpose organizavo teisminės mediacijos paslaugų teikimą, o pagrindinis mediacijos procese veikiantis subjektas, atliekantis mediatoriaus vaidmenį, visada būdavo teisėjas, ir tik labai retai – teisėjo padėjėjas¹⁶.

2008 m. įsigaliojo LR Civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymas¹⁷, kuris iš esmės turėjo apimti ir neteisminės, ir teisminės mediacijos reguliavimą. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad iki 2017 m. apie teisminę mediaciją šiame teisės akte iš esmės buvo pasakyta tik tiek, kad įstatymas taikomas neteisminiam ir teisminiam civilinių ginčų taikinamajam tarpininkavimui (aptariamo įstatymo 1 str. 2 d.). Šiuo laikotarpiu galima konstatuoti, kad pradinis teisminės mediacijos Lietuvoje modelis pakito. Palaipsniui Lietuvoje nuo pradinio *teisėjų* teisminės mediacijos modelio buvo pereita prie *rinkos* teisminės mediacijos modelio. Skirtumas tarp mediatoriaus ir teismo mediatoriaus sąvokų tapo minimalus, į teismo mediatorių sąrašą šalia teisėjų ir teisėjų padėjėjų buvo įtraukiami iš esmės bet kokios profesijos ir išsilavinimo asmenys (tik nuo 2015 m. sausio 1 d. atsirado reikalavimas turėti aukštąjį universitetinį išsilavinimą¹⁸), su sąlyga, kad jie yra išklaušę mediacijos mokymus (nuo 2015 m. sausio 1 d. atsirado patikslintas reikalavimas, kad turi būti išklaustyti ne trumpesni nei 32 akademiniai valandų mokymai mediacijos tema¹⁹) ir atitinka Europos mediatorių elgesio kodekso keliamus kvalifikacijos reikalavimus²⁰ (nuo 2015 m. sausio 1 d. šis reikalavimas buvo sukonkretintas nustatčius reikalavimą būti nepriekaištingos reputacijos ir turėti mediatoriui reikiamų asmeninių ir dalykinių savybių²¹). Taigi, pakitusiame teisminės mediacijos modelyje teismo galimybės kontroliuoti asmenis, teikiančius teisminės mediacijos paslaugas, reikšmingai sumažėjo. Skirtingai nuo teisėjų ir teisėjų padėjėjų, nebūdami teismų sistemos darbuotojais, šie asmenys savarankiškai rūpinosi savo kvalifikacijos mediacijos srityje tobulinimu. Ir nors praktikoje teismo mediatoriai ne teisėjai buvo retai pasirenkami šalių atlikti teisminę mediaciją²², tačiau įsitraukimas į Teismo mediatorių sąrašą tapo savotišku mediato-

16 „Teismų tarybos 2005 m. gegužės 20 d. nutarimas Nr. 13 P-348 „Dėl bandomojo teisminės mediacijos projekto“, *supra note*, 2: 2 ir 8 p.

17 „Lietuvos Respublikos civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymas“, *Valstybės žinios*, 2008-07-31, Nr. 87-3462.

18 „Teisėjų tarybos 2014 m. rugsėjo 26 d. nutarimas Nr. 13P-122-(7.1.2) „Dėl teisminės mediacijos taisyklių patvirtinimo“, *supra note*, 14: 6 p.

19 *Ibid.*

20 „Teisėjų tarybos 2007 m. sausio 26 d. nutarimas Nr. 13 P-15 „Dėl bandomojo teisminės mediacijos projekto tęsimas“, *supra note*, 12: 2 ir 8 p.; „Teisėjų tarybos 2011 m. sausio 28 d. nutarimas Nr. 13P-10-(7.1.2) „Dėl Asmenų įrašymo į teismo mediatoriaus sąrašą tvarkos aprašo patvirtinimo“, žiūrėta 2023 m. balandžio 21 d., <https://www.teismai.lt/data/public/uploads/2011/01/20110128-10.doc>, 5 p.

21 „Teisėjų tarybos 2014 m. rugsėjo 26 d. nutarimas Nr. 13P-122-(7.1.2) „Dėl teisminės mediacijos taisyklių patvirtinimo“, *supra note*, 14: 6 p.

22 2018 m. 446 teisminės mediacijos procesuose teismo mediatoriais buvo paskirti teisėjai (92 proc.) ir tik 41 teisminės mediacijos procese teismo mediatoriais buvo paskirti kitų profesijų teismo mediatoriai (8 proc.). „Teisminės mediacijos komisijos 2018 m. veiklos ataskaita“, žiūrėta 2023 m. balandžio 21 d. <https://www.teismai.lt/data/public/uploads/2019/04/teismines-mediacijos-komisijos-2018-m-veiklos-ataskaita.pdf>, 5.

riaus veiklos licencijavimu veiklai ne tik teisminėje, bet ir neteisminėje mediacijoje, mediatoriaus kvalifikacijos ir statuso įrodymu. Mediatoriai noriai prisistatinėjo kaip teismo mediatoriai, nes tai jų veiklai suteikdavo svorio ir pasitikėjimo. Nenuostabu, kad teismo mediatorių sąrašas reikšmingai išsiplėtė. 2018 m. pabaigoje jame buvo net 469 asmenų²³. Kadangi neteisminės mediacijos praktika buvo itin skurdi ir niekaip nekontroliuojama, galima teigti, kad nuo 2011 m. sausio 28 d. iki 2019 m. sausio 1 d., kai įsigaliojo nauja LR Civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymo redakcija, pervadinusi ir patį įstatymą į LR Mediacijos įstatymą²⁴, Teismo mediatorių sąrašas buvo vienintelis reprezentatyvus ir patikimas šaltinis apie asmenis Lietuvoje, teikiančius mediacijos paslaugas, savo esme atstojantis visų Lietuvos mediatorių sąrašą.

Aptariami teisminės mediacijos pakitusio modelio bruožai buvo labiau būdingi bendrosios teisės tradicijos šalių teisminės mediacijos pavyzdžiams. Taigi, Lietuvoje nuo 2005 m. palaipsniui diegtas civilinės teisės tradicijos šalims būdingas *teisėjų* teisminės mediacijos modelis nuo 2007 m. iki 2019 m. pradžios palaipsniui virto labiau bendrosios teisės tradicijos šalims būdingu *rinkos* teisminės mediacijos modeliu, nes, išplėtus teismo mediatoriaus sąvoką, nustatčius minimalius kvalifikacinius reikalavimus įrašymui į Teismo mediatorių sąrašą, iš esmės bet kuris suinteresuotas asmuo įgijo teisę atlikti teisminės mediacijos procedūrą. Bendrosios teisės tradicijos šalyse, kuriose gilios privačios mediacijos tradicijos, o mediatoriai yra specialiai rengiami ir apmokomi, vykdoma jų kvalifikacijos kontrolė, toks rinkos modelio taikymas buvo suprantamas ir pagrįstas. Tačiau Lietuvos atveju, kur dar nebuvo susiformavusios privačios mediacijos tradicijos, rinkos teisminės mediacijos modelio pasirinkimo pagrįstumas buvo abejotinas. Apie tai buvo pradėta kalbėti dar 2010 m. suabejojus, ar nurodyti teisminės mediacijos modelio pokyčiai paskatins tolimesnę teisminės mediacijos vystymąsi ir ar pagrįstai buvo nutarta atverti teisminę mediaciją plačiau mediatoriaus paslaugas teikti norinčiųjų asmenų rinkai²⁵.

Nuo 2019 m. Lietuvos teisminės mediacijos modelis buvo pakeistas, iš esmės jį grąžinus į *teisėjų* teisminės mediacijos modelį ir toks modelis galioja mūsų šalyje iki šiol. Pirma, LR Mediacijos įstatymu (toliau – Mediacijos įstatymas) buvo aiškiai atribotos dvi mediacijos rūšys – neteisminė ir teisminė (įstatymo 1 str. 3 d.); apibrėžtos neteisminės ir teisminės mediacijos sąvokos (įstatymo 2 str. 9 d.); paaiškinta, kad įstatymo nuostatos yra taikomos ir teisminei mediacijai, o nuostatos, reglamentuojančios mediatorių veiklą, taikomos ir mediatoriams, kurie yra teisėjai, jei šiame įstatyme nenustatyta kitaip (įstatymo 1 str. 3 d.); nustatyta, kad Teisėjų taryba yra viena iš mediacijos valdymo institucijų, ir apibrėžtos jos funkcijos teisminės mediacijos srityje (įstatymo 3 str. 1 d. 2 p., 3 d.); atskirtas bendrasis visų Lietuvos mediatorių sąrašas nuo teisėjų,

23 „Teisminės mediacijos komisijos 2018 m. veiklos ataskaita“, žiūrėta 2023 m. balandžio 21 d. <https://www.teismai.lt/data/public/uploads/2019/04/teismines-mediacijos-komisijos-2018-m-veiklos-ataskaita.pdf>, 18.

24 „Lietuvos Respublikos civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymo Nr. X-1702 pakeitimo įstatymas“, TAR, 2017-07-12, Nr. 12053.

25 Kaminskienė, *supra note*, 6: 54–63.

kuriems suteiktas mediatorių statusas, sąrašo (įstatymo 5 str. 2 d.), kartu nustačius svarbią taisyklę, kad teismo mediatoriais gali vadintis išimtinai teisėjai ir kad jų įrašymu į atskirą sąrašą, taip pat ir išbraukimu iš jo rūpinasi Teisėjų tarybos sudaryta Teisminės mediacijos komisija (įstatymo 6 str. 6 d., 9 str. 4–5 d.), o ne Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba, kuri tvarko bendrąjį visų Lietuvos mediatorių sąrašą. 2022 m. pabaigoje teismo mediatorių sąrašė buvo 225 teisėjai²⁶. Galiausiai Mediacijos įstatyme atsirado atskiras VI skyrius, skirtas teisminės mediacijos ypatumams. Jame yra nustatyta svarbi taisyklė, kad teisminę mediaciją vykdo mediatoriai, įrašyti į LR Mediatorių sąrašą, taip neužkertant kelio teisminę mediaciją vykdyti visiems mediatoriams, ne tik teismo mediatoriams. Tačiau mediatoriai, kurie yra teisėjai, gali vykdyti tik teisminę mediaciją (įstatymo 23 str. 2 d.). Šiuo aspektu pabrėžtina, kad, kaip ir anksčiau, paprastai teisminėje mediacijoje šalys mediatoriumi nori matyti teisėją, todėl dauguma teismo mediacijų yra vykdomos būtent teismo mediatorių, t. y. teisėjų²⁷.

Pagal galiojantį teisminės mediacijos modelį teisminė mediacija nebėra pririšama išimtinai prie teismo patalpų, nors teismai privalo skirti patalpas teisminei mediacijai vykdyti (įstatymo 23 str. 8 d.). Tačiau nuo šiol ji gali būti vykdoma ir kitoje mediatoriaus su ginčo šalimis suderintoje vietoje, taip pat nuotoliu (įstatymo 23 str. 5 d.). Pagal galiojantį teisminės mediacijos modelį, teisminė mediacija išlieka ginčo šalims nemokama (įstatymo 23 str. 7 d.), nepriklausomai nuo to, ar ją vykdo teisėjas mediatorius, ar mediatorius iš bendro LR mediatorių sąrašo (šiuo atveju nemokamos teisminės mediacijos trukmė yra ribojama iki 4 valandų, esant poreikiui, ginčo šalys gali toliau savanoriškai tęsti teisminę mediaciją ginčo šalių lėšomis).

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad lietuviškasis teisminės mediacijos modelis yra grindžiamas savanoriškumu, todėl teisminei mediacijai inicijuoti reikia laisvos šalių valios – šalių sutikimo arba prašymo perduoti ginčą spręsti teisminės mediacijos būdu (Civilinio proceso kodekso 231¹ str. 1 d.). Tačiau ir iš šios bendrosios taisyklės yra numatyta išimtis, skirta suteikti bylą nagrinėjančiam teisėjui didesnę galią nukreipti ginčą bandyti spręsti taikiai mediacijos būdu nepaisant šalių nenoro dalyvauti mediacijoje. Matydamas didelę taikaus ginčo išsprendimo tikimybę, bylą nagrinėjantis teisėjas turi teisę perduoti ginčą privalomai spręsti teisminės mediacijos būdu (Civilinio proceso kodekso 231¹ str. 1 d.). Manytina, kad tokia nuostata atsirado įstatyme siekiant suteikti naują impulsą teisminei mediacijai ir paskatinti naudojimąsi ja. Nepaisant tokios galimybės, atvejai, kai teisėjai privalomai nukreipia šalis į teisminę mediaciją, yra itin reti.

Nuo 2019 m. kovo 1 d. teisminė mediacija buvo pradėta taikyti ir administraci-

26 „Teisminės mediacijos komisijos 2022 m. veiklos ataskaita“, žiūrėta 2023 m. balandžio 21 d. https://www.teismai.lt/d_ata/public/uploads/2023/04/teismines-mediacijos-komisijos-2022-m.-veiklos-ataskaita.pdf, 6.

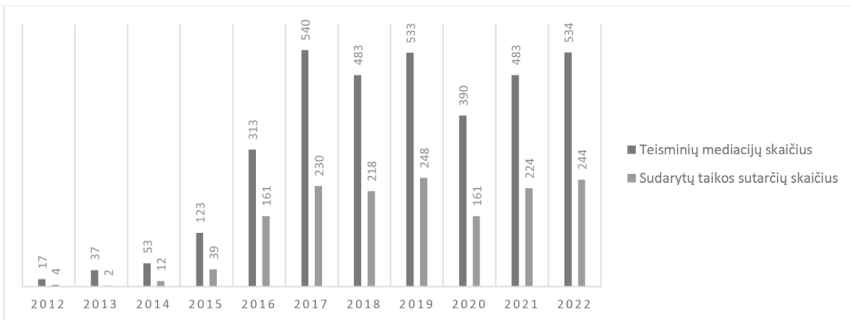
27 2022 m. 557 teisminės mediacijos procesuose teismo mediatoriais buvo paskirti teisėjai, o 33 teisminės mediacijos procesuose teismo mediatoriais buvo paskirti kitų profesijų atstovai, pvz., advokatai, teisėjų padėjėjai, psichologai ir kt. (2021 m. 563 teisminės mediacijos procesuose teismo mediatoriais buvo paskirti teisėjai, o 25 teisminės mediacijos procesuose teismo mediatoriais buvo paskirti kitų profesijų atstovai). *Ibid.*, 2.

niame procese²⁸. Administraciniame procese mediacija dėl šio instituto naujumo ir administracinių ginčo teisinių santykių specifiškumo kol kas nėra dažnai taikoma²⁹, taigi išvengtų ryškesnes tendencijas dėl teisminės mediacijos ypatumų Lietuvos administracinėje justicijoje kol kas sudėtinga.

Šiuo metu procesinę teisminės mediacijos atlikimo tvarką reglamentuoja LR Civilinio proceso kodekso³⁰ 231¹– 231² ir kiti straipsniai, LR Administracinės teisenos įstatymo³¹ 79¹– 79² ir kiti straipsniai, taip pat Teisminės mediacijos taisyklės³².

Teisminės mediacijos statistiniai duomenys jau keletą metų rodo stabilumą. Nors 2022 m. pastebėtas tam tikras teisminės mediacijos procesų skaičiaus augimas (5 proc.), apžvelgiant dešimties metų situaciją, galima teigti, kad teisminės mediacijos vystymasis, sparčiai judėjęs į priekį iki 2017 m., šiuo metu yra stabilizavęsis ir iš esmės augimas yra sustojęs.

1 pav. Teisminių mediacijų ir sudarytų taikos sutarčių skaičius 2012–2022 m.³³

- 28 Plačiau apie tai: Agnė Tvaronavičienė, Natalija Kaminskienė, „Teisminės mediacijos taikymas administracinėje justicijoje“, iš *Lietuvos teisė 2019. Esminiai pokyčiai* (Mykolas Romeris universitetas, 2020), 29–33, https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/16248/2019%20Teise_1.4._Tvaronavic%cc%8ciene%cc%87%2c%20Kaminskiene%cc%87.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
- 29 2022 m. civilinėse bylose pabaigti 524 mediacijos procesai, administracinėse bylose – 10, civilinėse bylose sudaryta 241 taikos sutartis, administracinėse bylose – 3. „Teisminės mediacijos komisijos 2022 m. veiklos ataskaita“, žiūrėta 2023 m. balandžio 21 d., https://www.teismai.lt/d_ata/public/uploads/2023/04/teismines-mediacijos-komisijos-2022-m.-veiklos-ataskaita.pdf, 6.
- 30 „Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinio proceso kodeksas“, *Valstybės žinios*, 2002-04-06, Nr. 36-1340.
- 31 „Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas“, *Valstybės žinios*, 1999-02-03, Nr. 13-308.
- 32 „Teisėjų tarybos 2011 m. sausio 28 d. nutarimas Nr. 13P-10-(7.1.2) „Dėl Asmenų įrašymo į teismo mediatoriaus sąrašą tvarkos aprašo patvirtinimo“, žiūrėta 2023 m. balandžio 21 d., <https://www.teismai.lt/data/public/uploads/2011/01/20110128-10.doc>.
- 33 „Teisminės mediacijos taikymo apibendrinimai“, žiūrėta 2023 m. balandžio 26 d., <https://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/teismine-mediacija/teismines-mediacijos-taikymo-apibendrinimai/1679>.

Šis sąstingis kelia nuostabą, nes bendras mediacijos proceso žinomumas, įvedus privalomąją mediaciją šeimos ginčiuose, yra išaugęs³⁴.

Apibendrinant galima konstatuoti, kad teisminės mediacijos modelis Lietuvoje vis dar vystosi, jis nuolat kinta, adaptuojasi prie mūsų šalyje tam tikromis istorinėmis ir kultūrinėmis ypatybėmis pasižyminčios ginčų sprendimo tradicijos. Per savo beveik 20 metų gyvavimo laikotarpį teisminė mediacija neišnyko, o atvirkščiai – įgijo teisinį apibrėžtumą, savarankiškumą nuo neteisminės mediacijos ir pakankamos praktikos, leidžiančios teigti, kad šiuo metu įsitvirtinęs teisminės mediacijos Lietuvoje modelis grįžo prie savo pradžios – dažniausiai teisėjų vykdomos teisminės mediacijos, kai teisminės mediacijos procesą ir jo kokybę kontroliuoja ir už tai atsako teismas. Deja, nepaisant instituto brandos, jo taikymas praktikoje jau kelerius metus nebeauga, tad kyla poreikis ieškoti tokio sąstingio priežasčių.

2. Teisėjų ir teisėjų teismo mediatorių požiūrio į teisminę mediaciją empirinis tyrimas

2.1. Tyrimo metodologija

Tyrimui atlikti pasirinkta mišraus tyrimo strategija, derinant kiekybinio ir kokybinio tyrimo priegais, taip užtikrinant kompleksinį požiūrį į duomenų rinkimą. Kiekybinė tyrimo dalis suteikia galimybę analizuoti teisminės mediacijos situaciją Lietuvoje. Kokybinio tyrimu susitelkiama į tiriamųjų (teisėjų-mediatorių ir teisėjų) patirtį siekiant ištirti teisminės mediacijos Lietuvoje situaciją ir požiūrį į teisėjus-mediatorius ir jų veiklą.

Kiekybinio empirinio tyrimo instrumentas – klausimynas (anketa). Parengtą anketą sudarė 20 klausimų. Kiekybiniame tyrime dalyvavo 26 teisėjai mediatoriai ir 64 teisėjai (iš viso 90 respondentų) iš skirtingų Lietuvos Respublikos teismų. Duomenų analizė atlikta taikant aprašomąją statistiką.

Kokybiniam tyrimui atlikti pasirinktas *focus* grupių metodas, aptariant su tyrimo dalyviais jų darbinės veiklos patyrimą³⁵. Tyrime dalyvavo 5 teisėjai ir 5 teisėjai-mediatoriai (6 moterys ir 4 vyrai) iš skirtingų Lietuvos teismų. Prieš darant grupės diskusijos įrašą buvo gautas tiriamųjų žodinis sutikimas. Diskusijų įrašai buvo perklausomi, atliekama dalyvių pasisakymų transkripcija. Tyrimo duomenys analizuojami, interpretuojami ir daromos išvados. Duomenų analizei buvo taikoma teminė analizė.

Tyrimai vykdyti laikantis tyrimų etikos reikalavimų. Anketa buvo įkelta į „Google

34 „Privalomosios mediacijos šeimos ginčiuose teisinio reguliavimo poveikio ex post vertinimas“ (Vilnius: STRATA, 2022), žiūrėta 2023 m. balandžio 26 d., <https://tm.lrv.lt/lt/teisine-informacija/galiojancio-teisinio-reguliavimo-poveikio-ex-post-vertinimas>.

35 David L. Morgan, „Reconsidering the Role of Interaction in Analyzing and Reporting Focus Groups“, *Qualitative Health Research* 20, 5 (2010): 718–722, <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1049732310364627>.

forms“ platformą. Tiriamieji apklausoje dalyvavo laisva valia. Siekiant užtikrinti respondentų anonimiškumą ir pateiktų atsakymų konfidencialumą, vadovautasi slaptumo principu³⁶. *Focus* grupių dalyviai tyrime dalyvavo laisvanoriškai. Tyrimo dalyviai buvo supažindinti su tyrimo tikslu ir taikomu metodu. Tyrėjai pristatė tyrimo tikslą, eigą, duomenų fiksavimą, aptarė etikos klausimus: konfidencialumo užtikrinimo principą ir anonimiškumą.

2.2. Kiekybinio ir kokybinio tyrimų rezultatai

Kaip jau buvo minėta, kiekybiniame tyrime dalyvavo 26 teisėjai mediatoriai ir 64 teisėjai (iš viso 90 respondentų). Apklausoje dalyvavo teisėjų mediatorių ir teisėjų – 70 moterų ir 18 vyrų. Keletas dalyvių neįvardijo savo lyties. Pagal amžių respondentai pasiskirstė beveik po lygiai grupėse nuo 31 iki 40 m. (22 respondentai), nuo 41 iki 50 m. (31 respondentas), nuo 51 iki 60 m. (28 respondentai). 9 respondentai buvo virš 60 m. amžiaus grupėje. Didžioji dalis apklausoje dalyvusių teisėjų mediatorių ir teisėjų turėjo didesnį nei 15 m. darbo teisėju stažą (40 respondentų). 29 respondentai teisėjais dirbo nuo 6 iki 15 m., 22 respondentai turėjo iki 5 m. darbo teisėju stažą. Didžioji dalis respondentų buvo iš Vilniaus regione veikiančių teismų (31). Kiek mažiau jų dirbo Kauno regione (25), Klaipėdos regione (16). Mažiausiai respondentų atsakė iš Šiaulių (9) ir Panevėžio (8) regionų. Absoliuti dauguma visų apklausoje dalyvusių teisėjų mediatorių (21) ir teisėjų (48) savo kasdienėje praktikoje teisminę mediaciją skiria palyginus retai (2020 m. yra skyrę iki 5 bylų). Daugiausia apklausoje dalyvusių teisėjų mediatorių 2020 m. nurodė patys medijavę iki 5 bylų (13 respondentų), 6 respondentai medijavo nuo 6 iki 15 bylų. Dar 6 respondentai nurodė, kad teisminės mediacijos paslaugas 2020 m. yra teikę daugiau nei 15 kartų.

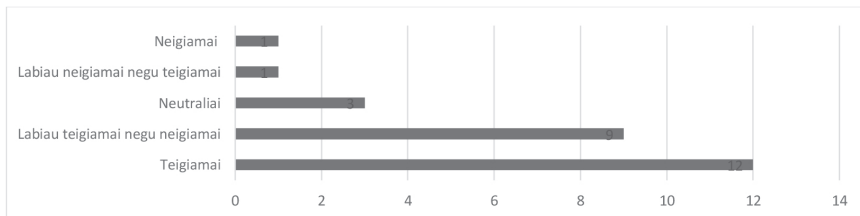
Kokybiniame tyrime *focus* grupių metodu dalyvavo 5 teisėjai ir 5 teisėjai mediatoriai (6 moterys ir 4 vyrai) iš skirtingų Lietuvos teismų. Diskusijos vyko dviejose atskirose grupėse (teisėjų ir teisėjų mediatorių) nuotoliu per „Zoom“ programą.

2.2.1. Teisėjų ir teisėjų mediatorių bendras požiūris į teisminę mediaciją Lietuvoje

Lietuvos civilinių bylų teisėjai teismo mediatoriai ir jų kolegos kiti teisėjai iš esmės teigiamai vertina teisminės mediacijos sistemą. Tai patvirtino tiek kiekybinio, tiek ir kokybinio tyrimų rezultatai.

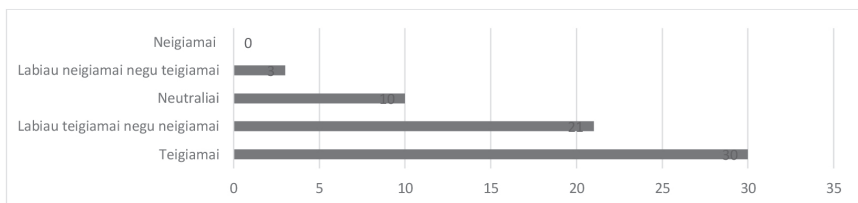
Kiekybinio tyrimo rezultatai rodo, kad didžioji dauguma teisėjų mediatorių (21) ją įvertino teigiamai ir labiau teigiamai negu neigiamai. Vis dėlto keletas teisėjų mediatorių iš esmės neigiamai įvertino teisminę mediaciją, 3 teisėjai mediatoriai ją vertino neutraliai.

36 Inga Gaižauskaitė ir Svajonė Mikėnė, *Socialinių tyrimų metodai: apklausa* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014).

2 pav. Teisminės mediacijos vertinimas (teisėjai mediatoriai)

30 apklausoje dalyvavusių teisėjų (ne mediatorių) pritarė teigiamam teisminės mediacijos sistemos vertinimui. 21 teisėjas pažymėjo atsakymą „Labiau teigiamai nei neigiamai“, tai leistų daryti prielaidą, kad, jų nuomone, egzistuoja tam tikri neesminiai teisminės mediacijos instituto trūkumai. 10 teisėjų teisminę mediaciją vertino neutraliai ir tik 3 labiau neigiamai nei teigiamai.

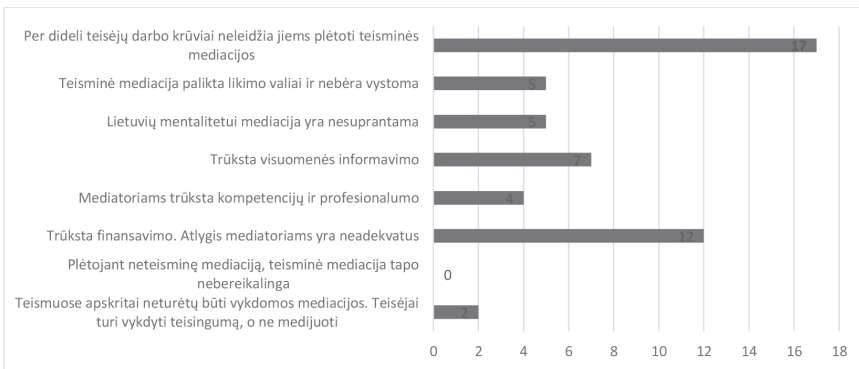
3 pav. Teisminės mediacijos vertinimas (teisėjai mediatoriai)

Kokybinio tyrimo dalyviai teisminę mediaciją mato kaip galimybę rasti abiem ginčo pusėms priimtina sprendimą taikiai išspręsti ginčą. Pasak informantų, „socialinė taika – ginčo išsprendimas, kada šalys abi pasiekia susitarimą, tai yra didelis gėris, valstybės mastu, visuomenės mastu, šeimos, verslo, partnerių“ (T3); „Tai tik gėris, <...> bet kokia, kad ir prastesnė taika, yra žymiai geriau šalims už rimtą, ilgą karą. Jie patys susitaria tokias sąlygas, kokias jie nori, <...> abi pusės išeina laimėtojomis iš teismo <...> ir šalys būna abidvi patenkintos.“ (T4).

Tiek teisėjų, tiek teismo mediatorių teigimu, teisminei mediacijai kasdiniame teismo darbe yra skiriama gana daug dėmesio. Teisėjai, nagrinėdami civilines bylas, informuoja ginčo šalis apie mediaciją, paklausia ginčo šalių, ar išnaudotos visos galimybės išspręsti ginčą taikiai. Pasak respondentų: „Kiekvienoje byloje siūlome, jeigu tik yra galimybė, pačioms šalims tartis, derėtis ir pabandyti rasti taikų išsprendimo būdą.“ (T4); „Praktiškai tikėtina, kad visi teisėjai, nagrinėdami bylas, pasiūlo šalims spręsti ginčą taikiai, pasinaudoti teismine mediacija.“ (T2). Informantų nuomone, gal taip yra todėl, kad apie mediaciją jau yra žinoma, ir posėdžiuose pasiūlius mediaciją šalims, jos dažniausiai nebesistebi: „Aš pati dažnai praktikuoju įvairiose bylose išsiunti-

nėti tokius raštus.<...> nebematau tokio nusistebėjimo – „kas yra mediacija?“. Reiškia darbas yra padarytas.“ (TM2). Taigi, dalies teisėjų mediatorių nuomone, mediacijos instituto pristatinėti visuomenei nebereikia, tai nebėra naujiena. Tačiau, kaip pažymi tyrimo dalyviai, svarbu, kad žmonės patys norėtų ginčus spręsti taikiau būdu.

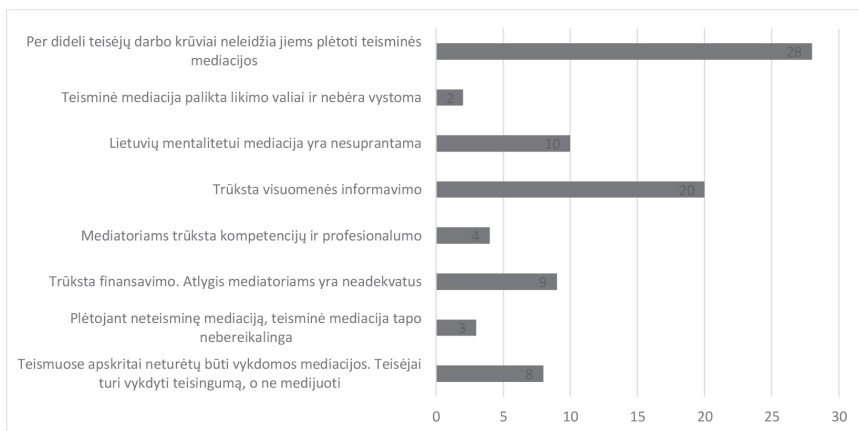
Respondentų klausta, su kokiomis kliūtimis susiduria teisminės mediacijos institutas Lietuvoje. Kiekybinio tyrimo 17 respondentų teisėjų mediatorių nuomone, viena iš pagrindinių priežasčių, kodėl teisminės mediacijos vystymasis sustojo, yra per dideli teisėjų darbo krūviai. 12 teisėjų mediatorių pasisakė, kad svarbi kliūtis yra teismo mediatoriams teikiamo atlygio neadekvatumas. Taip pat buvo įvardyti tokie veiksniai kaip „visuomenės informavimo trūkumas“ (7), „nepakankamas supratimas“ (5) ir „teisminės mediacijos palikimas likimo valiai“ (5). Įdomu tai, kad nei vienas teisėjas mediatorius neįžvelgė privalomosios mediacijos ir teisminės mediacijos konkurencijos, tai rodo, kad abi taikinimo formos gali egzistuoti kartu.

4 pav. Kliūtys teisminės mediacijos institutui (teisėjai mediatoriai)

Teisėjai, kurie nėra mediatoriai, išskyrė per didelius teisėjų darbo krūvius (28), per mažą visuomenės informavimą (20), lietuvių mentaliteto ypatumus (10), neadekvatų atlygį teisėjams mediatoriams (9) ir tai, kad teisėjai turi vykdyti teisingumą, ne medijuoti (8). Keletas teisėjų pasidalijo savo idėjomis nagrinėjamu klausimu. Vienas teisėjas iškėlė mintį, kad, palyginus su taikos siekiu, Lietuvos teismuose labiau skatinamas greitas bylos išsprendimas. Teisėjas nurodė: „Šiuo metu teikiamas bylų nagrinėjimo greičio rodikliui prioritetas prieš taikos atkūrimą yra kliūtis dažniau taikyti mediaciją.“ Kitas teisėjas taip pat identifiko bylos išnagrinėjimo spartą kaip didžiausią siekiamybę: „Teisminės mediacijos šalys dažnai atsisako vien dėl to, kad paskyrus teisminę mediaciją užsitęsia bylos nagrinėjimas.“ Keletas teisėjų apeliavo į teisėjų mediatorių darbo sąlygų netinkamumą akcentuodami: „Teisėjams mediatoriams nėra suteikiama elementarių darbo sąlygų. Nėra patalpų. Neretai pasirūpinti, kur bus vykdoma mediacija, tenka pačiam mediatoriui.“ Panašia nuomone dalijosi

ir kitas teisėjas, nurodydamas, kad „šalys pasitiki tik mediatoriais teisėjais, tačiau jie nėra suinteresuoti medijuoti“.

5 pav. Kliūtys teisminės mediacijos institutui (teisėjai mediatoriai)

Kokybinio tyrimo rezultatai parodė, kad išlieka aktualus teisminės mediacijos viešinimo poreikis. Dalis teisėjų mediatorių nurodo, kad pastaruoju metu pasigendama informacijos apie teisminę mediaciją, kiek prislopęs viešinimo procesas. Jų nuomone, prieš keletą metų teisminė mediacija buvo daugiau viešinama, apie ją buvo daugiau kalbama: „<...> aš pasigendau informacijos, pasigendau viešinimo, pasigendau degančių akių, sakykime taip, mediacijos viešime <...> dabar truputėlį yra kažkaip prislopęs tas procesas“, „<...> iš visų suinteresuotų pusių turėtų būti dėmesys – tiek iš teismų, tiek iš Nacionalinės teismų administracijos – čia visi turi interesą viešinti šitą procesą, kuris yra iš tikrųjų be galo reikalingas ir svarbus“ (TM1). Informantai minėjo ir bendradarbiavimo su advokatais trūkumą: „<...> kolegos advokatai palankiau į tai žiūrėtų ir skatintų savo klientus, tai manau, kad mes tą augimą galėtume kažkokį tai ir turėti“ (T1). Taigi, teisminės mediacijos vystymasis – susitelkimo ir tarpinstitucinio bendradarbiavimo reikalaujantis procesas.

Didžiulę reikšmę mediacijos skatinimui teismuose turi visų teisėjų aktyvumas: „<...> kadangi tai yra teisminė mediacija, pagrindiniai viešintojai yra teisėjai. Ateina ginčų šalys ir reikia jiems pasiūlyti, labai reikia jiems pasiūlyti ir netingėti pasiūlyti...“ (TM1). Ypač didelis visuomenės susidomėjimas pasireiškė tada, kai atsirado privalomoji neteisminė mediacija. Viena informantė pasidalijo nuomone: „Tuo metu iš tikrųjų gavome ir daug skambučių, daug laiškų su paklausimais. Iš pradžių net buvo sunku patikėti.“ (TM5). Tai leidžia daryti išvadą, kad privalomoji mediacija padidino ir teisminės mediacijos žinomumą šalyje. Tačiau nemažai respondentų pripažįsta, kad kai kurie jų kolegos teisėjai gana formaliai vertina teisminės mediacijos skatini-

mą. Jie tiesiog pasako ginčo šalims, kad yra tokia jų teisė, tačiau aktyviau neragina ir neįkalbinėja ja naudotis.

Informantai atkreipė dėmesį į tai, kad šiuo metu jie pastebi dėmesio teismo mediatoriams teisėjams trūkumą: „<...> iš tikrųjų dėmesio trūksta mediatoriams ta prasme, kad ne pačio dėmesio kaip tokio mediatoriams trūksta – mediatoriams trūksta pagalbos galbūt.“ (TM3). Informantų nuomone, daugiau dėmesio teisėjams mediatoriams turėtų skirti tiek teismų vadovybė, tiek ir Nacionalinė teismų administracija. Teisėjai mediatoriai prisiminė, kad jie tapo mediatoriais todėl, kad tai buvo kažkas nauja ir įdomu. Pradėję vykdyti teismines mediacijas, jie išvelgė reikšmingą tokios į taikos atstatymą orientuotos procedūros tikslingumą teismuose: „*Tai buvo naujiena, o atsakant, kodėl vis dar aš joje esu, tai matyt, kad didžioji dalis iš mūsų, kurie pabandėme ir visgi pamatėme, kad ateinantys pozityvūs rezultatai, jie kažkaip tai skatina visgi pagalvoti, kad vis dėlto gebame tą darbą daryti, papildomas tas funkcijas.*“ (TM3). Tačiau kartu buvo paminėta, kad, be rūpinimosi teismo mediatorių sąrašo plėtra ir naujais teismo mediatoriais, labai svarbu išlaikyti ir esamų teisėjų mediatorių motyvaciją, kuri, deja, dažnai krenta dėl per didelio darbo krūvio, dėl žinių ir įgūdžių stokos, galimybės tobulėti kaip mediatoriams profesine prasme trūkumo: „*Tu iki tam tikro lygio gali eiti tuo tokiu idėjiniu keliu, ta motyvacija kažkiek tai tave veža idėjiniu pagrindu. Bet paskui tie žmogiškieji psichologiniai efektai jie lemia, kad tu paskui kažkur sustoji ir tos motyvacijos šiek tiek stinga.*“ (TM5). Taigi, pastebimi tam tikri teismo mediatorių teisėjų perdegimo požymiai, kurie kelia grėsmę teisminės mediacijos tolimesniam vystymuisi.

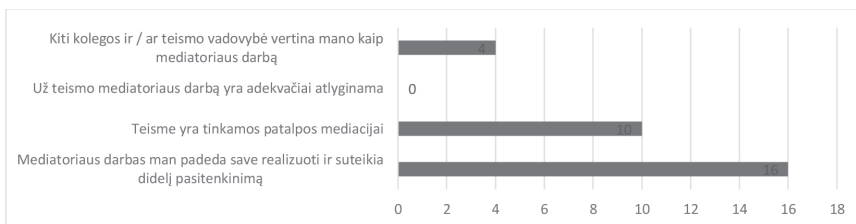
Focus grupių dalyviai, be mediacijos viešinimo ir nuolatinio šalių skatinimo pasinaudoti teismine mediacija, išskyrė ir kitas priežastis, kodėl jų nuomone, teisminės mediacijos vystymasis yra sustojęs. Viena jų – tam tikras nepasitikėjimas kolegomis mediatoriais: „*Jeigu aš paduosiu <...> kolegai bylą mediacijos, jisai kaip ir ten gausis, nesigaus, jis kažką pamedijuos, grąžins atgal, jam užsiskaitys krūvis, aš vis tiek turėsiu bylą nagrinėti ir dar kitą gausiu, nes jis užsipildys krūvyje, nes yra maži teismai.*“ (T5). Teisėjai išvelgė ir tai, kad Lietuvoje nepakankamai išugdytas žmonių gebėjimas taikiai tartis sprendžiant ginčus: „*Dar ir kultūrinis mūsų aspektas, kurį mes turėtume kažkaip tai vėlgi ugdyti. Tiek tą supratimą, pasitikėjimo tiek mediatorių institutu, tiek ir šiaip bendrą gebėjimą taikiai tartis. Nes čia visi šiaip Lietuvoje yra linkę keikti teismus, bet iš bylų skaičiaus tai eina suprasti, kad visgi nori į tuos teismus kreiptis, negu, kad patys išspręstų.*“ (T5). Kaip priežastis, kodėl nebeauga teismo mediacijų skaičius, vienos dalyvės buvo pastebėta, kad pastaruosius keletą metų apskritai civilinių bylų skaičius Lietuvoje mažėja. Kita problema – bylų nagrinėjimas nuotoliu arba jų baigimas sprendimu už akių, nedalyvaujant bylininkams, todėl ir teisėjams pasiūlyti mediacijos nėra jokios galimybės: „*Didieji Lietuvos teismai <...> priima labai daug tokių sprendimų, tai reiškia, kad yra pasyvus atsakovas, jis nedalyvauja, tai ten kalbos apie pasiūlymą mediacijos iš viso jokios nėra.*“ (T1). Dar vieną priežastį, kodėl neauga teisminių mediacijų skaičius, focus grupių dalyviai išskyrė poreikį bylas nagrinėti greitai. Teismai, kaip ir bylose dalyvaujantys asmenys, suinteresuoti išspręsti bylą

per kuo trumpesnę laiką, o ginčo šalių nukreipimas teisminei mediacijai neabejotinai prailgina bylos nagrinėjimo trukmę. Be to, niekas negali užtikrinti, kad mediacijos metu pavyks taikai išspręsti ginčą. Neradus taikaus sprendimo, ginčas grįžta tolimesniam nagrinėjimui į teismą, o statistiškai tai jau reiškia daug ilgesnę nei įprastai ginčo sprendimo trukmę. Informantai teigė: „*Pas mus labai akivaizdi orientacija į trumpą bylos nagrinėjimą. Tai yra vienas iš kriterijų, kad mes turime išnagrinėti bylas per kuo trumpiausią terminą, mediacija – aišku, ji iš karto tokia mums asocijuojasi su papildomu kažkokiu pristabdymu bylos nagrinėjimo.*“ (T5); „*Sakysime, kai kurie teisėjai galbūt bijo perduoti bylą teisminei mediacijai, nes jeigu mediacija bus nesėkminga, tai užsitęs bendras bylos išnagrinėjimo terminas. O, aišku, mediacija tenai atima paprastai keletą mėnesių, gali užsitęsti ir nesėkmės atveju, teisėjui statistiškai tai bus ilgiau nagrinėta byla.*“ (TM4). Taigi, siekis užtikrinti civilinio proceso operatyvumą neretai priešpastatomas siekiui atkurti tarp šalių socialinę taiką.

2.2.2. Teisėjų mediatorių darbo sąlygos ir atlygio už mediacijas problema

Įdomu tai, kad teisėjų ne mediatorių rūpestis teisėjų mediatorių darbo sąlygomis tik iš dalies atitinka pačių mediatorių susirūpinimą šiuo klausimu. Didžioji dalis apklaustų teisėjų mediatorių (16 iš 26) pasisakė, kad jie yra patenkinti savo kaip teismo mediatorių darbo sąlygomis, tik 8 iš jų išreiškė nepasitenkinimą.

Pasitenkinimą teismo mediatorių darbu daugeliui teisėjų mediatorių (16) suteikia pats mediatoriaus darbas, nes jis padeda jiems save realizuoti. 10 teisėjų paminėjo ir tai, kad jiems pasitenkinimą kelia ir tai, kad jų teisme yra mediacijai tinkančios patalpos. 4 teisėjams mediatoriams labai svarbus jo kaip mediatoriaus darbo vertinimas iš kolegų ir vadovybės pusės. Deja, nei vienas mediatorius nenurodė, kad jam pasitenkinimą kelia atlygis, gaunamas už teismo mediaciją.

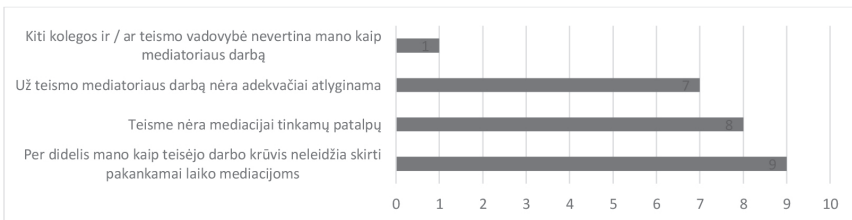
6 pav. Pasitenkinimo teismo mediatoriaus darbu veiksniai (teisėjai mediatoriai)

Kokybinio tyrimo informantai teisėjai mediatoriai labai aiškiai nurodė, kad galimybė medijuoti juos motyvuoja. Informantai kalbėjo: „<...> pati idėja“, „<...> tai tas darbas Vardan Tos Lietuvos, kaip sakant. Tai iš idėjos eini.“ (TM6); „<...> pozityvūs rezultatai“, „<...> jie kažkaip tai skatina visgi pagalvoti, kad vis dėlto gebame tą darbą daryti, papildomas tas funkcijas, tą socialinį darbą daryti viena vertus, Kita vertus,

iš tikrųjų kai tuo užsiimi, kažkokia papildoma veikla, tu domiesi ja papildomai. Natūralu, kad plečiasi akiratis ir natūralu, kad pamatai, kad yra, kur tobulėti ir yra, ko mokytis ir reikalingos žinios.“ (TM4); „savirealizacija“; „Man asmeniškai tai yra savi-realizacija, tai kažkokia moralinė satisfakcija. Aišku, jau kai pavyksta taikos sutartį sudaryti, tai yra geros emocijos ir tai tiesiog skatina tai daryti toliau ir toliau.“ (TM1). Taigi, akivaizdu, kad teisėjai mediatoriai šią veiklą renkasi iš altruistinių motyvų, o tai kelia grėsmę, kad, susidūrus su nuovargiu ar nepakankamu įvertinimu, jų entuziazmas gali greitai išblėsti.

Paklausti apie nepasitenkinimo mediatoriaus darbu veiksnius, 9 teisėjai mediatoriai nurodė, kad per didelis teisėjo darbo krūvis jiems neleidžia pakankamai laiko skirti teisminei mediacijai. 8 mediatoriai teisėjai yra nepatenkinti todėl, kad jų teisme nėra patalpų, tinkamų mediacijai. 7 paminėjo neadekvatų atlygį, o 1 teisėjas mediatorius pripažino, kad teismo mediatoriaus darbas nuvertinamas.

7 pav. Nepasitenkinimo teismo mediatoriaus darbu veiksniai (teisėjai mediatoriai)

Kaip jau buvo minėta anksčiau, vadovaujantis Mediacijos įstatymo 23 str. 5 d. teisminė civilinių ginčų mediacija vyksta teismo patalpose arba kitoje mediatoriaus su ginčo šalimis suderintoje vietoje³⁷. Iš esmės analogiška nuostata dėl proceso vykdymo teismų patalpose pateikta ir Teisminės mediacijos taisyklių 19 p.³⁸ Mediacijos įstatymo 23 str. 8 d. jau imperatyviai nurodyta: „Teismai turi skirti patalpas teisminei civilinių ginčų mediacijai vykdyti. Ginčo šalių ir mediatoriaus susitarimu teisminė civilinių ginčų mediacija gali būti vykdoma ir kitose patalpose.“ Taigi, įstatymas įpareigoja teismų administracijas užtikrinti patalpų mediacijai skyrimą civilinių ginčų mediacijai vykdyti³⁹.

Prieš pradėdant atlygio už teismines mediacijas teisėjams mediatoriams klausimo analizę būtina priminti, kad, vadovaujantis Mediacijos įstatymo 23 str. 7 d., „kai

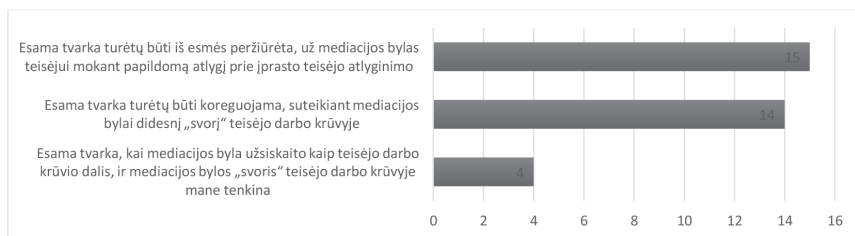
37 „Lietuvos Respublikos mediacijos įstatymas“, *Valstybės žinios*, 2008-07-31, Nr. 87-3462.

38 „Teisėjų tarybos 2018 m. lapkričio 30 d. Nr. 13P-79-(7.1.2)13P-125-(7.1.2) nutarimas „Dėl darbo krūvio skaičiavimo teismuose tvarkos aprašo patvirtinimo“, TAR, 2015-06-08, Nr. 8988.

39 Išlieka neatsakyta į klausimą, kodėl teismai privalo skirti patalpas tik civilinių ginčų teisminei mediacijai, nuošalyje palikdami administracinių ginčų mediaciją, kuri taikoma Lietuvos Respublikos administraciniuose teismuose nuo 2019 m.

teisminės civilinių ginčų mediacijos paslaugas teikia mediatoriai, kurie yra teisėjai, jiems atskiras atlyginimas už mediacijos paslaugas nemokamas ir ginčo šalims teisminės civilinių ginčų mediacijos paslaugos teikiamos nemokamai“. Vis dėlto teisėjai mediatoriai tam tikrą atlygį (nefinansinį) už teismines mediacijas gauna. Vadovaujantis teisėjų tarybos nutarimu, teisminė mediacija teisėjo darbo krūvio skaičiavimo sistemoje prilyginama nagrinėjamai bylai ir jai suteiktas 0,5 bylos sudėtingumo koeficientas (palyginti paprastos civilinės bylos koeficientas 1, o teismo įsakymo išdavimo bylos – 0,4)⁴⁰. Taip pat teisėjai mediatoriai kaip ir teisėjai, aktyviai veikiantys kaip teismo sutaikintojai, gauna papildomų taškų siekdami karjeros teismų sistemoje. Vadovaujantis Teisėjų tarybos nutarimu patvirtinto aprašo 10.5 punktu, „papildomai iki 5 balų gali būti skiriama tais atvejais, kai Teisėjo darbo krūvio vidurkis yra didesnis nei teisėjų darbo krūvis atitinkamos pakopos teismuose Lietuvos Respublikos mastu, taip pat už teisėjo vykdomą teismo mediatoriaus veiklą (vertinant teisminės mediacijos būdu išnagrinėtų bylų skaičių ir jų rezultatus), teisėjo nagrinėtose bylose sudarytų taikos sutarčių kiekį arba teisėjo užimtumą kitoje veikloje“⁴¹.

Kadangi beveik pusė teisėjų mediatorių buvo pažymėję, kad teismo mediatoriams teikiamas atlygis yra neadekvatus, atsakydami apie atlyginimo už teismines mediacijas teisėjams mediatoriams tvarką tik 4 tyrimo dalyviai teisėjai mediatoriai nurodė, kad ši tvarka juos tenkina. Kitų respondentų nuomone, ši tvarka turėtų būti apsvastyta iš esmės, už mediacijos bylas teisėjui mokant papildomą atlygį prie įprasto teisėjo atlyginimo (15 respondentų), arba koreguojama, suteikiant mediacijos bylai didesnę „svorį“ teisėjo darbo krūvyje (14 respondentų).

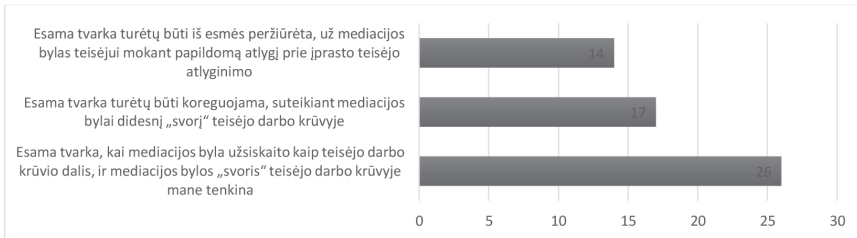
8 pav. Atlyginimo už teisminę mediaciją tvarka (teisėjai mediatoriai)

Atsakydami apie atlyginimo už teismines mediacijas teisėjams mediatoriams tvarką, didžioji dalis teisėjų, kurie nėra mediatoriai, nurodė, kad esama atlyginimo tvarka juos tenkina (26). Kiti 17 manė, kad esamą tvarką reikėtų koreguoti, apsvars-

40 „Teisėjų tarybos 2018 m. lapkričio 30 d. nutarimas Nr. 13P-125-(7.1.2) „Dėl teisminės mediacijos taisyklių patvirtinimo“, TAR, 2018-12-04, Nr. 19675.

41 „Teisėjų tarybos 2014 m. spalio 13 d. nutarimas Nr. 13P-135-(7.1.2) „Dėl teisėjų veiklos vertinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“, TAR, 2014-11-04, Nr. 15696.

tant teisminės mediacijos „svorį“ teisėjo mediatoriaus darbo krūvyje, o 14 pasisakė už esminį išnagrinėjimą, numatant teisėjams mediatoriams papildomo atlygio išmokėjimą.

9 pav. Atlyginimo už teisminę mediaciją tvarka (teisėjai mediatoriai)

Papildydamas pateiktą anketą, 1 teisėjas išreiškė savo neigiamą požiūrį į esamą teisėjų mediatorių darbo atlyginimo sistemą, įvertindamas ją kaip nepakankamą ir neatspindinčią realių teisėjų mediatorių darbo sąnaudų. 2 teisėjai išreiškė kritišką nuomonę dėl esamos tvarkos, matydami ją kaip nesąžiningą kitų teisėjų, kurie nėra mediatoriai, atžvilgiu: „Teisėjo darbo krūvis mediacijos bylose neturėtų būti įtraukiamas į teisėjo darbo krūvį su teismo bylomis. Teisėjo darbas – bylas nagrinėti, o medijuoti jis gali laisvu nuo darbo metu.“ Taigi, nors ir šiek tiek didesnė dalis teisėjų mato poreikį iš naujo apsvarstyti esamą atlyginimo už mediacijas teisėjams mediatoriams tvarką, beveik tiek pat jų esamą situaciją vertina gerai arba net įžvelgia poreikį mažinti mediacijos bylos vertę skirstant teisėjų darbo krūvį. Tai signalizuoja tam tikrą įtampą tarp teisėjų ir teisėjų mediatorių.

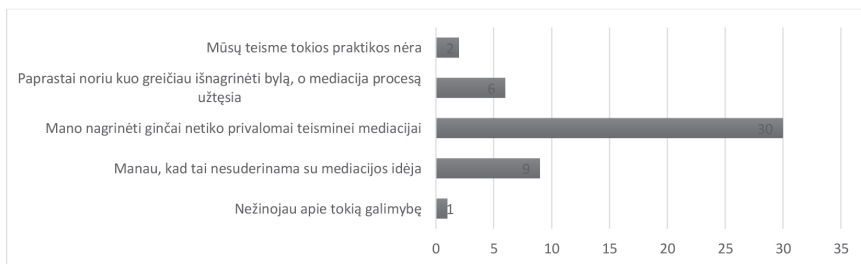
Kokybinio tyrimo metu pavyko nuodugniau įvertinti susiklosčiusią situaciją. Tiek teisėjai, tiek teisėjai mediatoriai tyrimo metu paminėjo jiems aktualų darbo krūvio klausimą, kadangi teisėjams mediatoriams, vykdančioms teisminę mediaciją, tam tikra dalimi mažinamas naujų bylų skaičius. „Jeigu yra skiriama mediacija, mums nuima kažkiek tai bylų.“ (TM5). Akivaizdu, kad šis klausimas sukelia tam tikrą kitų teisėjų nepasitenkinimą ir įtampą teismuose. „<...> mes sakome, kad yra dideli krūviai ir turime dalį teisėjų, kurie, tarkim, [neteisminių mediacijų] pagrindu susiformuoja krūvį ir jie tokiu būdu išnagrinėja mažiau bylų.“ (T5). Teisėjai pasigenda aiškesnių formuluočių ir komunikacijos iš Nacionalinės teismų administracijos: „Šiuo metu mes negalime apčiuopti kiek turimos medijuojamos bylos įtakoja mūsų tiesioginio darbo krūvį, neįmanoma <...>“ (T4). Tačiau ir patys teisėjai sutinka, kad kalbant su kolegomis teisėjais mediatoriais jie supranta, kad šie teigia nelabai jaučiantys darbo krūvio sumažėjimą, dažnai patys atsisako imtis mediacijos, nes jiems medijuoti neapsimoka dėl krūvio. Jie geriau pasirenka nagrinėti bylą ir tada turi aiškią darbo krūvio apskaitą: „Jie formaliai yra teismo mediatoriai, jie įrašyti į sąrašą, bet jie neima nei vienos bylos. Jie sako, aš geriau paimsiu man normaliai paskirtą bylą, tai bent jau

man į krūvį normaliai ji [byla] įkris.“ (T1). Tokie informantų pasvarstymai veda prie išvados, kad tiek teisėjams, tiek teisėjams mediatoriams trūksta aiškumo dėl darbo krūvio paskirstymo, tam tikras neapibrėžtumas kelia įtampą ir gali neigiamai paveikti teisminės mediacijos vystymąsi.

2.2.3. Privalomoji teisminė mediacija ir teisėjo mediatoriaus teisė medijuoti savo nagrinėjamose bylose

Kadangi, nuo 2019 m. įsigaliojus Civilinio proceso kodekso pakeitimams, teisėjams suteikta diskrecija skirti teisminę mediaciją civiliniuose ginčiuose privalomai, teisėjų buvo klausta apie tai, kaip dažnai jie naudojami šia savo teise. Deja, praktika parodė, kad teisėjai tokia galimybe naudojami itin retai. Tik 11 teisėjų nurodė, kad yra pasinaudoję Civilinio proceso kodekso 231¹ 1 d. jiems suteikta teise privalomai nukreipti ginčo šalis į mediaciją. Tačiau ir jie tai darė labai retai. Daugelis teisėjų nurodė, kad tokius sprendimus priėmė tik vieną kartą (5). Pavieniai teisėjai identifikavo 2, 3, 5 ir 6 kartus.

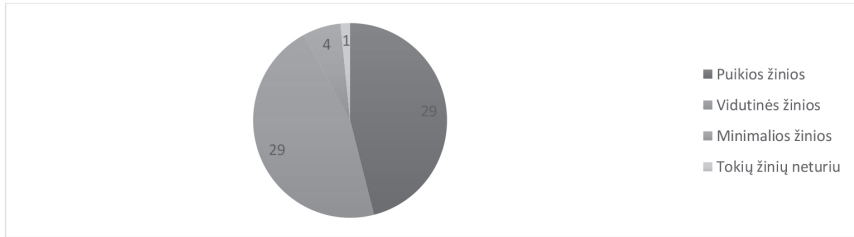
Aiškinantis, kodėl įstatymų leidėjo suteikta teise skirti mediaciją privalomai teisėjai naudojami taip retai, paaiškėjo, kad net 30 teisėjų mano, kad jų nagrinėti ginčai iki šiol netiko privalomajai teisminei mediacijai. 9 teisėjams privalomumas atrodo nesuderinamas su mediacijos idėja, o 6 manė, kad neskiriant privalomai mediacijos pavyks išnagrinėti bylą greičiau. 2 teisėjai pripažino, kad jų teisme tokios praktikos nėra, o vienas nurodė, kad apie tokią galimybę tiesiog nežinojo.

10 pav. Kodėl nesinaudojote suteikta teise privalomai nukreipti ginčo šalis į mediaciją (teisėjai)

Tie teisėjai, kurie savo praktikoje yra naudojęsi teise skirti mediaciją privalomai, nurodė, kad toks jų sprendimas dažniausiai sietinas su akivaizdžia taikos sutarties sudarymo galimybe (8). 6 teisėjai nurodė, kad, jų nuomone, mediacija tinka iš esmės visada. 4 teisėjai šį įrankį panaudojo tais atvejais, kai šalys iki kreipimosi į teismą nebuvo pasinaudojusios neteismine mediacija. 2 teisėjai savo sprendimus grindė tuo, kad konkretūs ginčai nebuvo teisiniai, daugiau rėmėsi emocijomis. Kiti du nurodė, kad šalis siejo ilgalaikiai santykiai.

Kadangi teisėjų diskrecija skirti mediaciją privalomai labai glaudžiai sietina su teisėjų žiniomis apie mediaciją, jos tinkamumą ir ypatumus, teisėjų taip pat buvo prašyta įsivertinti turimas žinias nustatant, ar ginčas tinkamas privalomai nukreipti į teisminę mediaciją. Didžioji dalis respondentų teisėjų nurodė, kad **šios srities** jų žinios yra puikios (29) arba vidutinės (29). Tik 4 teisėjai pripažino, kad jų žinios minimalios, o vienas – kad tokių žinių iš viso neturi.

11 pav. Turimų žinių nustatant, ar ginčas tinkamas privalomai nukreipti į teisminę mediaciją, įsivertinimas (teisėjai)

Focus grupių dalyviai teisėjai, dalydamiesi savo naudojimosi Civilinio proceso kodekso 231¹ str. 1 d. suteikta teise nukreipti ginčo šalis privalomai teisminei mediacijai, nurodė, kad ši teisės norma yra naudinga mediacijos skatinimui. Kai kurie informantai paminėjo, kad mažai teko ją naudoti, tačiau būtent tai, kad tokia įstatyminė nuostata apskritai egzistuoja, yra pozityvus dalykas. Vis dėlto buvo akcentuota, kad teisminė mediacija taikoma siekiant, kad ginčas baigtųsi taikos sutartimi. Šiame procese ginčo šalys efektyviai dalyvauti gali tik savo noru ir privalo pačios būti nusi-teikusios kilusį ginčą išspręsti taikiai. „Jeigu tai yra taikos sutartis, tai yra šalių valia, yra šalių gera valia. Ir jeigu šalys nemato galimybės tai taikos sutarčiai, tai aišku galima pabandyti ją paraginti, galima pabandyti įtikinti, bet vis tik tai taikos sutartis yra <....> yra savanoriškumo, geranoriškumo, nuolaidų abipusių elementas.“ (T4); „Aš, pavyzdžiui, sunkiai įsivaizduoju teisėją, bent jau save, kad aš prievarta varyčiau šalis į tą mediaciją, nes man tai mediacija iš principo atrodo grįsta savanoriškumu ir, jeigu tu negebi įtikinti šalių, šalys nenori, tai tu čia per prievartą mielas nebūsi.“ (T1). Kiti keli teisėjai, nors ir pritarė 231¹ str. 1 d. nuostatai dėl skyrimo teisminę mediaciją privalomai, tačiau taip pat išsakė abejonių dėl šios normos taikymo. „Norėčiau paminėti, kad šiaip jau teisėjas teismo posėdžio metu gan rezervuotai gali pasakyti arba ten šalim išaiškinti tiek apie taikos sutarties galimybes arba pasekmes, tiek apie bylos perdavimo mediacijai. Galbūt teisėjas bijodamas, nenorėdamas, kad būtų apkaltintas šališkumu, nors ir mato didelę taikos ginčo sprendimo tikimybę, bet jos tiesiogiai nelabai gali iš-reikšti, išsakyti bylininkams teismo posėdžio metu.“ (T2); „Jeigu mes sakom, kad tai yra mediacijos procesas ir tai nėra sudėtinė teismo nagrinėjimo dalis, tai aš manau, kad kreipiantis į teismą turiu teisę ir pagrindą tikėtis, kad aš gausiu teisę į teisminę gynybą, o ne kažkokį alternatyvų ginčo sprendimo būdą.“ (T3). Taigi, informantai

atsargiai vertina teisminės mediacijos skyrimą privalomai, nes mano, kad teisminė mediacija yra efektyvi tik tada, kai ji yra savanoriška, o šalys motyvuotos siekti taikos.

Kiekybinio tyrimo respondentai taip pat atsakinėjo į klausimą dėl to, kiek iš savo nukreiptų į teisminę mediaciją bylų medijavo patys. Net 21 iš 26 teisėjų mediatorių nurodė, kad nei vienos. Toks rezultatas paskatino *focus* grupių diskusijose informantų klausti plačiau apie priežastis, susijusias su tokia Lietuvoje susiformavusia praktika – vengti teisėjams mediatoriams medijuoti savo bylose.

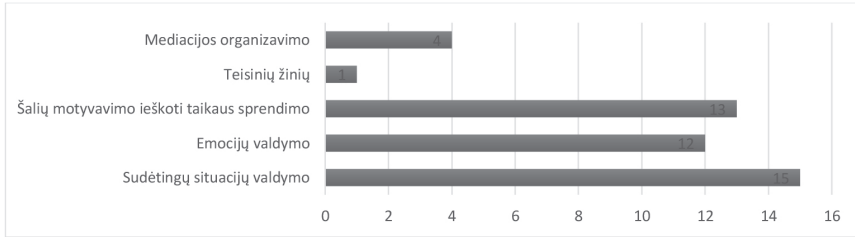
Teisėjai mediatoriai apskritai išreiškė abejonę dėl Civilinio proceso kodekso 231¹ str. 2 d. nuostatos, leidžiančios teisėjui, nagrinėjančiam civilinę bylą, šalių sutikimu nuspręsti pačiam vykdyti mediaciją, jei jis yra mediatorius. Vienas teisėjas mediatorius pasidalijo savo patirtimi: „*Pačioj pradžioj pas mus kažkaip sunkiai vis prigijinėjo tas institutas ir šiuo atveju netgi yra tekę man nueiti į tokias ekstremalias situacijas, <...> kad teko pačiam savo nagrinėjimus susimedijuot.*“ (TM5). Tačiau dabar teisėjai mediatoriai turi neformalų tarpusavio susitarimą nemedijuoti savo bylų. Kadangi nepasiekus taikos susitarimo teisėjas mediatorius turėtų nusišalinti ir bylą perduoti kitam teisėjui, o tai vėl sietusi su teisėjų darbo krūviu. Todėl teisėjai mediatoriai informuoja ginčo puses apie mediacijos galimybę ir, joms sutikus, nukreipia kitam mediatoriui. „*Kada mediatoriai turėdami sudėtingas bylas sutikdavo medijuoti jas ir nesėkmės atveju jie turėjo nusišalinti.*“ (TM3); „*Visą laiką, kai skatinu šalis taikyti mediaciją, netgi nekeliu to klausimo apie savo kandidatūrą, siūlau įvertinti, kad yra mediatorius šalia dirbantis teisėjas, yra galimybė nuvažiuoti į kitus rūmus.*“ (TM4). Taigi, teigtina, kad teisėjai nesirenka medijuoti savo pačių nagrinėjamosiose bylose dėl rizikos nepasiekti taikos sutarčių ir dėl to padidinti savo kolegų kitų teisėjų darbo krūvį.

2.2.4. Teisėjų mediatorių kompetencija ir galimos jos tobulinimo kryptys

Teisėjai, kurie nėra mediatoriai, kaip jau buvo minėta anksčiau, kiekybiniame tyrime nurodė, kad teisėjų mediatorių kompetencija yra didelė. Tai yra viena iš svarbiausių priežasčių, kodėl Lietuvoje teisminė mediacija iš esmės sukoncentruota teisėjų mediatorių rankose.

Teisėjų mediatorių apklausos metu buvo prašyta įsivertinti savo žinias ir įgūdžius, kurių reikia norint sėkmingai taikyti teisminę mediaciją. Net 23 teisėjai mediatoriai patvirtino, kad turi pakankamai tokių žinių ir įgūdžių. Tik 2 mediatoriai pripažino, kad jų neturi, o vienas neturėjo apie tai nuomonės.

Paprašyti nurodyti, kokių vis dėlto žinių ir įgūdžių norėtų papildomai įgyti, teisėjai mediatoriai akcentavo sudėtingų situacijų valdymą (15), šalių motyvavimą ieškoti takaus sprendimo (13), emocijų valdymą (12). Tik vienas teisėjas norėtų daugiau teisinių žinių, o 4 – mediacijos organizavimo žinių ir įgūdžių.

12 pav. Pageidaujamos įgyti žinios ir įgūdžiai, kurių reikia norint sėkmingai taikyti teisminę mediaciją (teisėjai mediatoriai)

Kokybinis tyrimas atskleidė, kad trūksta galimybių kelti savo kvalifikaciją pažengusiems teisėjams mediatoriams: „Labai daug mokymų yra nukreipta į ratą asmenų, kuriuos siekiama privilioti, suteikti tą mediatoriaus kvalifikaciją. Bet jau esantiems mediatoriams, kaip tobulinti tuos įgūdžius, nepamiršti, prisiminti tiek teisinį reglamentavimą, tiek, sakysime, na kitokius įgūdžius, tokių mokymų aš kaip ir pasigedavau.“ (TM3). O žinių ir įgūdžių siekiant tobulinti savo kvalifikaciją pažengusiems mediatoriams labai trūksta: „Ateina tokios mintys, kad galimai galbūt reiktų na lankyti kursus ar netgi stoti studijuoti būtent psichologiją ir panašiai.“ (TM4). Taip pat tyrimo dalyviai nurodė, kad pasigenda mediatorių susitikimų, pasidalijimų patirtimi apie iškylančius klausimus, sprendimų paieška: „Mums kaip mediatoriams reiktų, iš tikrųjų, šitų visokių pasikalbėjimų įvairiuose renginiuose, nes matosi, kad mes norim pasikeisti savo patirtimis, galų gale ir techniniais kažkokiais tai netgi dalykais ir akivaizdžiai matosi, kad mums šito trūksta.“ (TM2). Taigi, išryškėjo poreikis ne tik rengti teisėjus būti mediatoriais, bet ir sudaryti sąlygas toliau kelti jų kvalifikaciją⁴².

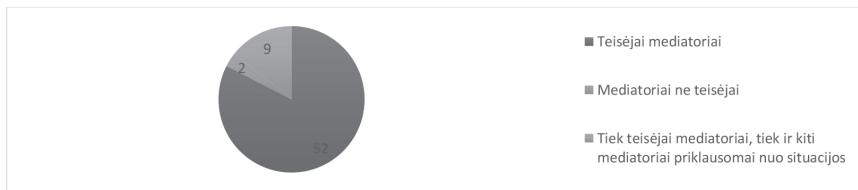
2.2.5. Ar tikrai Lietuva grįžta prie teisėjų teisminės mediacijos modelio?

Kaip jau buvo minėta, įsigaliojus naujam Mediacijos įstatymo redakcijai ir Civilinio proceso kodekso pakeitimams 2019 m., Lietuvoje iš esmės buvo grįžta prie teisėjų teisminės mediacijos modelio. Vadovaujantis Civilinio proceso kodekso 231¹ straips-

42 Nuo 2022 m. Nacionalinė teismų administracija organizuoja ne tik mokymus teisėjams, kurie ateityje nori tapti teismo mediatoriais (16 val. įvadiniai mokymai), bet ir mokymus pažengusiems teisėjams, kurie jau yra ištraukę į Teismo mediatorių sąrašą. 2022 m. teismo mediatoriai gilino savo žinias ir lavino įgūdžius mokymuose „Mediacija administraciniuose ginčiuose“, „Mediacija su viešojo sektoriaus subjektais“, „Šeimos santykiai“. 2023 m. teismo mediatoriai mokysis pagal mokymų programas „Mediacija šeimos ginče, esant smurto artimoje aplinkoje požymiams. Mediacija ginčiuose su pažeidžiamomis šalimis“, „Mediacija administraciniuose ginčiuose. Mediacija su viešojo sektoriaus subjektais“, „Šeimos psichologija“ („Teisminės mediacijos komisijos 2022 m. veiklos ataskaita“, žiūrėta 2023 m. balandžio 21 d., <https://www.teismai.lt/data/public/uploads/2023/04/teismines-mediacijos-komisijos-2022-m.-veiklos-ataskaita.pdf>).

nio 2 dalimi, „teisėjas, nagrinėdamas civilinę bylą, šalių sutikimu gali nuspręsti pats vykdyti mediaciją, jei jis yra mediatorius, arba parinkti ir skirti kitą mediatorių, kuris yra teisėjas, pagal galimybes atsižvelgęs į abiejų šalių suderintą nuomonę dėl mediatoriaus, kuris yra teisėjas, kandidatūros, arba pranešti Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybai apie tai, kad reikia parinkti mediatorių iš Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašo. Mediatorius skiriamas tik gavus jo rašytinį sutikimą“.⁴³ Kaip matyti, pagal Civilinio proceso kodeksą medijuoti teisminėse mediacijose paliekama teisė ir kitiems iš Lietuvos mediatorių sąrašą įtrauktiems asmenims, tačiau akivaizdu, kad įstatymų leidėjas prioritetu laiko teisėjų mediatorių skyrimą medijuoti teisminėje mediacijoje. Mediacijos įstatymo aktualios redakcijos 23 str. 2 d. formuluotė kiek kitokia: „Teisminę civilinių ginčų mediaciją vykdo mediatoriai, įrašyti į Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašą. Mediatoriai, kurie yra teisėjai, gali vykdyti tik teisminę mediaciją.“ Kokia susiformavusi šių nuostatų taikymo praktika teismuose?

Teisėjai, kurie nėra mediatoriai, paklausti, ką dažniausiai skiria mediatoriais savo sprendžiamose bylose, pripažino, kad dažniausiai – teisėjus mediatorius (52). Tik 2 teisėjai nurodė, kad jų pasirinkimas dažniausiai yra mediatoriai ne teisėjai. 9 teisėjai nurodė, kad skiriami tiek teisėjai mediatoriai, tiek ir kiti mediatoriai priklausomai nuo situacijos. Taigi, galima teigti, kad Lietuvoje, nepaisant įstatymo leidėjo suteiktos galimybės taikyti *rinkos* modelį, praktikoje įsitvirtinęs *teisėjų* modelis.

13 pav. Kas dažniausiai yra skiriami medijuoti teisminėje mediacijoje Jūsų sprendžiamose bylose? (teisėjai)

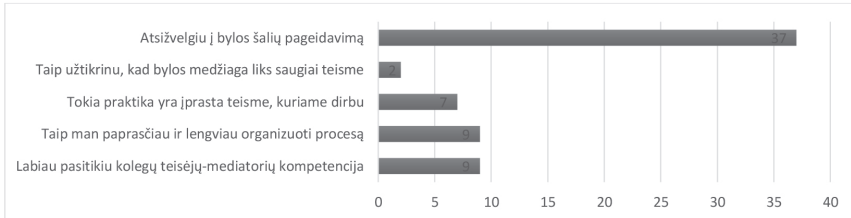
Paklausti apie tokios praktikos susiformavimo priežastis, teisėjai nurodė, kad dažniausiai pačios šalys siekia, kad mediatoriumi būtų skiriamas teisėjas mediatorius (37). Kadangi atsakydami į šį klausimą teisėjai turėjo galimybę pateikti ir savo individualias išvalgas, keletas jų papildomai akcentavo, kad šalys dažniausiai pageidauja mediatoriaus teisėjo. Pasidalinta ir nuomone, kad teisme, kuriame dirbama, yra labai stiprūs mediatoriai teisėjai.

Vis dėlto nemaža dalis teisėjų nurodė, kad jų pasirinkimas skirti medijuoti teisėjus mediatorius yra grįstas ir kitomis priežastimis. 9 teisėjai nurodė, kad labiau pasitiki savo kolegų teisėjų kompetencija. Kiti 9 teisėjai mano, kad jiems taip paprasčiau

43 „Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinio proceso kodeksas“, *Valstybės žinios*, 2002-04-06, Nr. 36-1340.

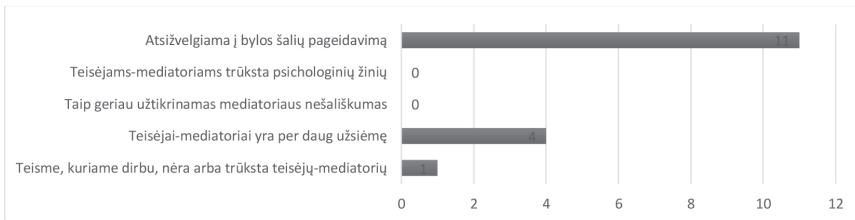

ir lengviau organizuoti procesą. 7 teisėjai pripažino, kad tokia praktika tiesiog yra įsitvirtinusi teisme, kuriame jie dirba. 2 teisėjai tuo siekia užtikrinti bylos medžiagos saugumą – tai, kad ji liks teisme ir nepateks į išorę.

14 pav. Kodėl dažniausiai skirate medijuoti teisėjus mediatorius? (teisėjai)

Teisėjų, kurie dažniau skiria mediatorius ne teisėjus, buvo klausama apie tokio jų pasirinkimo priežastis. Dažniausias atsakymas – atsižvelgiama į šalių pageidavimą (11).

15 pav. Kodėl dažniausiai skirate medijuoti teisėjus mediatorius? (teisėjai)

Taigi, teigtina, kad teisėjų modelis pasirinktas natūraliai, pačių ginčo šalių. Tačiau lieka neatsakyta į klausimą, kodėl ginčo šalys taip renkas.

Nors statistiniai duomenys ir empirinio tyrimo rezultatai rodo, kad ginčų šalys mieliau renkas teisminei mediacijai vykdyti mediatorius teisėjus, dalis kokybiniam tyrime dalyvavusių teisėjų, kurie nėra mediatoriai, vis dėlto pasisako už tai, kad teisminę mediaciją vykdytų ne teisėjai. Jų nuomone, mediatorius turėtų būti atskira profesija, tuo labiau kad jau yra rengiami šios srities profesionalai: „Aš esu kategoriškai prieš teisėjų dalyvavimą mediacijos procese, kategoriškai. <...> Aš suprantu, kad teisėjas turi autoritetą, suprantu, kad jis turi teisinių žinių, aš suprantu, kad jeigu jis yra dirbęs, tai ir bendravimo ir psichologinių žinių, tai medijuoti jis gali. Bet jeigu būtų paruoštas profesionalus mediatorius, tai jis tai padarytų ne kiek neblogiau.“ (T3); „Jeigu tikrai sistema parengtų profesionalius mediatorius, kurie tikrai turėtų interesą tuos ginčus išspręsti taikiai, tai manau, kad teisėjai tikrai galėtų atsisakyti tos funkcijos.“

(T1). Didelės dalies informantų nuomone, teisėjai turėtų visą dėmesį skirti savo tiesioginių funkcijų atlikimui. Jų funkcijų – teisingumo vykdymo – niekas kitas atlikti negali, tad tai ir privalo būti jų veiklos pagrindas. Kadangi teisminės mediacijos vykdymas nėra išskirtinė teismų funkcija, teisėjai turėtų tik nukreipti ginčo šalis į teisminę mediaciją, tačiau jos nevykdyti. Šią idėją iškeliantys informantai nurodė: „<...> aš esu labiau šalininkas, kad teisėjai apskritai nebūtų teismo mediatoriai. Būtent tos pozicijos laikausi, kadangi, kaip ten nebūtų, teismo mediacija visgi nėra teismų funkcija.“ (T2); „Aš pritarčiau <...> tai nėra visiškai teismo funkcija. Mes dabar ją vykdom matyt dėl to, kad apskritai populiariam šitą institutą. Žmonės patys renkasi dažniau teisėjų mediatorius, tai kol kas matyt yra tokia sistema.“ (T1); „Manychiau, kad teisėjo indėlis į teisminę mediaciją būtent ir turėtų būti tik paaiškinti šalims [apie mediaciją] ir nukreipti juos į teisminę mediaciją, o ne vykdyti ją patiems.“ (T2).

Tiek teisėjų, tiek teisėjų mediatorių nuomone, teisėjai buvo labai svarbūs, reikalingi pirminiam teisminės mediacijos viešinimo etapui: „Kada jau [teisminė mediacija] įsivažiavo, klausimas, ar mes [teisėjai] esame labai bereikalingi.“ (TM5); „Kiek žinau, lygtais Latvijoje ir Estijoje teisėjai mediatoriais būti negali pagal nustatytą reglamentavimą. Tai tokiu atveju, jeigu mūsų misija buvo tokia – išjudinti šitą procesą, – tai sutinku, kad galimai mes tą dalyką jau padarėm.“ (TM3).

Apibendrinant teisėjų požiūrį į praktikoje įsitvirtinusį *teisėjų* teisminės mediacijos modelį tampa akivaizdu, kad dalis teisėjų ir teisėjų mediatorių mano, kad galimos diskusijos dėl grįžimo prie *rinkos* modelio, kuris yra leidžiamas ir dabar, tačiau praktikoje iš esmės netaikomas, su sąlyga, kad būtų užtikrinama tinkama mediatorių kompetencija, o teisėjams nebebūtų leidžiama teikti mediacijos paslaugų. Tai rodo poreikį ir toliau ieškoti tinkamiausio Lietuvai teisminės mediacijos modelio.

Dalydamiesi galimomis teisminės mediacijos perspektyvomis ateityje *focus* grupių dalyviai pripažino, kad šiuo metu mediacijos būdu teismuose sprendžiama tik nežymi visų teisminių ginčų dalis, todėl yra erdvės teisminei mediacijai augti. Informantai nurodo, kad teisminė mediacija yra labai efektyvi sprendžiant kompleksinio pobūdžio sudėtingus ginčus, pvz.: „Aš per metus išsiųsdavau į mediaciją po kokias dvi tris sudėtingas bylas. Ir kaip taisyklė, jos baigdavosi taikiai. Mediatorius dirbdavo ilgai, ir po metus būdavo. Tie ginčai kompleksinio pobūdžio ir, tarkim, man dėl to tikrai džiugu, nes tie žmonės tikrai turi geresnį rezultatą po mediacijos, negu po bet kokio teismo sprendimo.“ (T1). Tiek ir teisėjai, tiek ir teisėjai mediatoriai sutinka, kad mediacijos sėkmė yra ne jos skaičius, bet pasiekti rezultatai: „Jeigu kiekviena byla, kurią mes atiduotume mediacijai, baigtųsi taikiai, tai čia būtų iš viso fantastiški rezultatai.“ (T1); „<...> aš tikrai esu labai dėkinga savo kolegoms mediatoriams, kurie man grąžina sumedijuotą ginčą.“ (TM3). Tyrimo dalyviai išsakė siūlymą, kad būtų tikslinga įtvirtinti mediaciją kaip privalomą ikiteisminę ginčų sprendimo stadiją visuose ginčo teisenos nagrinėjamuose ginčiuose. Tokiu būdu apie mediacijos privalumus sužinotų ir ją išbandytų dar didesnė dalis visuomenės. Iš kitos pusės, vienas teisėjas nurodo, kad „tos jėgos, kurios yra metamos [teisminei mediacijai skatinti], yra labai gerai, bet vis tiktai reikia žiūrėti balansą. Kiek čia <...> mediacijų teikiamas rezultatas atitinka

tas jėgas, lėšas, kurios yra skiriamos, metamos šitam tikslui pasiekti.“ (T3). Taigi, nors ir matyti mediacijos nauda ir svarstyta idėja apie privalomosios neteisminės mediacijos plėtrą, teisėjams ne mažiau svarbus balansas tarp išteklių, skiriamų mediacijai populiarinti, ir realių šio proceso rezultatų.

Išvados

Nors teisminė mediacija Lietuvoje jau yra taikoma beveik du dešimtmečius, jos modelis nuolat kinta, adaptuojasi prie socialinių pokyčių visuomenėje. Šis institutas šiandien turi aiškų teisinį apibrėžtumą, savarankiškumą nuo neteisminės mediacijos ir pakankamos praktikos, leidžiančios teigti, kad Lietuvoje grįžta prie pradžios – dažniausiai teisėjų vykdomos teisminės mediacijos.

Nepaisant to, kad Lietuvos teisminės mediacijos modelis jau pasiekęs tam tikrą brandos etapą, pastaraisiais metais stebimas šio instituto taikymo sąstingis. Statistika rodo, kad jau kelerius metus reikšmingiau neauga teisminės mediacijos procesų skaičius nepaisant to, kad bendras mediacijos proceso žinomumas, įvedus privalomąją mediaciją šeimos ginčiuose, yra išaugęs.

Ieškant tokio sąstingio priežasčių ir domintis teisėjų požiūriu paaiškėjo, kad respondentai ir informantai iš esmės teigiamai vertina Lietuvos teisminės mediacijos modelį, tačiau įžvelgia ir tam tikrų iššūkių, su kuriais tenka kovoti. Tiek teisėjai mediatoriai, tiek ir teisėjai kaip didžiausią kliūtį teisminei mediacijai plėtoti įvardija didelį teismų darbo krūvį. Teisėjų nuomone, aktualus išlieka teisminės mediacijos viešinimas, teisėjų aktyvumas skatinant ginčo šalis ieškoti taikių sprendimų. Privalomos mediacijos šeimos ginčiuose įvedimas padidino ir teisminės mediacijos žinomumą. Teisėjai mato galimybių diskutuoti dėl platesnio privalomosios mediacijos taikymo.

Empirinio tyrimo rezultatai rodo, kad teisėjai mediatoriai šią veiklą renkasi vedami altruistinių motyvų, dirba „iš idėjos“. Tai kelia tam tikras grėsmes, susijusias su galimu jų perdegimu ir entuziazmo medijuoti mažėjimu, ypač jei išliks įtampa tarp teisėjų ir teisėjų mediatorių dėl šiems taikomo darbo krūvio mažinimo. Tyrimo rezultatai taip pat atskleidžia, kad teisėjų mediatorių darbo sąlygos ir atlygis už teismines mediacijas netenkina jų poreikių. Tai iššūkiai, kuriems įveikti būtinas atskiras dėmesys ir tinkamų, skirtingus interesus subalansuojančių sprendimų poreikis.

Kadangi kai kurie teisėjai nurodė, kad apskritai teisminė mediacija neturėtų būti vykdoma teisėjų mediatorių, kyla poreikis diskutuoti dėl galybės į teisminės mediacijos taikymą plačiau įtraukti kitus profesionalius mediatorius ar net apskritai apriboti teisėjų galimybes medijuoti. Tyrimas atskleidė, kad būtina skirti dėmesio ir iš naujo apsvastyti atlyginimų už teisėjų mediatorių teikiamos teisminės mediacijos paslaugas sistemą, kadangi šiuo metu kyla neaiškumų dėl krūvio mažinimo, o tai kelia įtampą tarp teisėjų ir teisėjų mediatorių.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad šis tyrimas ir jo rezultatai grįsti teisėjų požiūriu. Akivaizdu, kad savaiminė teisminės mediacijos plėtra yra neįmanoma. Ateities tiriamajai veiklai paliekama būtinybė įvertinti ir kitų suinteresuotų asmenų požiūrį į šio

instituto ateitį ir realias valstybės ir teisingumo sistemą administruojančių subjektų galimybes plėtojant teisminę mediaciją. Šio tyrimo rezultatai taip pat sukuria prielaidas tolimesniems tyrimams, nukreiptiems į teisminės mediacijos teisinio reguliavimo tobulinimą.

THE DEVELOPMENT OF JUDICIAL MEDIATION IN LITHUANIA AND POSSIBLE DIRECTIONS FOR ITS IMPROVEMENT: THE STUDY OF JUDGES' ATTITUDES

Natalija Kaminskiėnė

Mykolas Romeris University, Lithuania

Agnė Tvaronaviėienė

Mykolas Romeris University, Lithuania

Irena Źemaitaitė

Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary. *Judicial mediation has been used in Lithuania for more than fifteen years. During this period, the model of the application of this alternative dispute resolution method in Lithuania has experienced constant changes and faced various challenges, from the model of judges to the market model and back. Such transformation shows the fact that this institute is still developing. This article aims to assess the current situation of judicial mediation in Lithuania and, based on judges' attitudes, to identify possible directions for improving the current model. In order to achieve this goal, the analysis of the legal structure of the judicial mediation model currently used in Lithuania was undertaken, and statistical data on the practice of applying this court-connected alternative dispute resolution method in courts were discerned. This was followed by a survey of judges and a focus group discussion, aiming to find out their attitudes towards the state of the art and further developments of this institute, as judges are the most frequent initiators of this process and the entities most often providing the services of mediation. The article succinctly presents the historical development of judicial mediation in Lithuania, defines the existing model of judicial mediation in civil proceedings and its features, presents the results of an empirical study of the attitudes of judges to judicial mediation, and provides generalizations. The empirical study was carried out by combining quantitative (a survey of judges and judge/mediators) and qualitative (discussions between groups of judges and judge/mediators) research methods. It should be noted that, from the point of view of judges, the institute of judicial mediation in Lithuania, in order to achieve its sustainability and the successful further*

practice of application, could be improved by paying greater attention to its further publicity, improving the working conditions of judicial court mediators and reviewing the motivational system of court mediator judges. The results of this study create the prerequisites for further research aimed at improving the legal regulation of judicial mediation.

Keywords: *judicial mediation, civil procedure, court mediator, judge, alternative dispute resolution.*

Natalija Kaminskienė, Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos Privatinės teisės instituto profesorė, socialinių mokslų (teisė) daktarė. Mokslinių tyrimų sritys: alternatyvus ginčų sprendimas, derybos, mediacija.

Agnė Tvaronavičienė, Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos Viešosios teisės instituto profesorė, Mediacijos ir darnaus ginčų sprendimo laboratorijos vadovė, socialinių mokslų (teisė) daktarė. Mokslinių tyrimų sritys: alternatyvus ginčų sprendimas, mediacija.

Irena Žemaitaitytė, Mykolo Romerio universiteto Žmogaus ir visuomenės studijų fakulteto Edukologijos ir socialinio darbo instituto profesorė, Mediacijos ir darnaus ginčų sprendimo laboratorijos narė, Mokymosi visą gyvenimą laboratorijos vadovė, socialinių mokslų (edukologija) daktarė. Mokslinių tyrimų sritys: mokymasis visą gyvenimą, suaugusiųjų švietimas, mediacija.

Natalija Kaminskienė, professor at the Institute of Private Law at the Law School at Mykolas Romeris University, doctor of social sciences (Law). Research interests: alternative dispute resolution, negotiations, mediation.

Agnė Tvaronavičienė, professor at the Institute of Private Law at the Law School at Mykolas Romeris University, head of Mediation and Sustainable Dispute Resolution Laboratory, doctor of social sciences (Law). Research interests: alternative dispute resolution, mediation.

Irena Žemaitaitytė, professor at the Institute of Education and Social Work at the Faculty of Human and Society Studies at Mykolas Romeris University, member of Mediation and Sustainable Conflict Resolution Laboratory, head of Lifelong Learning Laboratory, doctor of social sciences (Educology). Research areas: lifelong learning, adult education, mediation.